

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

**ODSTOUPENÍ SUDET V ŘÍJNU 1938 NA ÚZEMÍ
POLITICKÉHO OKRESU SUŠICE**

Lucie Elizabeth Bayerová

Plzeň 2017

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra filozofie

Studijní program Humanitní studia

Studijní obor Humanistika

Bakalářská práce

**ODSTOUPENÍ SUDET V ŘÍJNU 1938 NA ÚZEMÍ
POLITICKÉHO OKRESU SUŠICE**

Lucie Elizabeth Bayerová

Vedoucí práce:

PhDr. Jan Lhoták Ph.D.

Katedra historických věd

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem práci zpracovala samostatně a použila jen uvedených pramenů a literatury.

Plzeň, duben 2017

Lucie Elizabeth Bayerová

Na tomto místě bych ráda poděkovala vedoucímu své bakalářské práce, PhDr. Janu Lhotákovi, Ph.D., za poskytnutí cenných rad a připomínek, jež mi byly při psaní ve velké míře nápomocny.

OBSAH

1	ÚVOD	1
2	CESTA K MNICHOVU	5
2.1	Politické dění před rokem 1937	5
2.2	Události před přijetím mnichovské dohody	6
2.3	Mnichov 1938 – symbol kapitulace	14
2.4	Dopady mnichovské dohody na ČSR	17
3	MNICHOV A JEHO DŮSLEDKY PRO POLITICKÝ OKRES SUŠICE	23
3.1	Charakteristika okresu	23
3.2	Změny v podobě okresu spojené s přijetím mnichovské dohody	28
3.3	Školní a kulturní germanizace	32
3.4	Postup odsunu českého obyvatelstva z pohraničí	34
3.5	Ubytování uprchlíků	36
3.6	Zapojení do pracovního procesu	37
3.7	Příběhy pamětníků	38
4	ZÁVĚR	46
5	PRAMENY A LITERATURA	49
5.1	Prameny vydané	49
5.2	Prameny nevydané	49
5.3	Dobová periodika	49
5.4	Publikované monografie a časopisecké články	49
5.5	Internetové zdroje	52

OBSAH

6	RESUMÉ	54
7	PŘÍLOHY	55

1 ÚVOD

Události spojené s přijetím mnichovské dohody jsou jednou z nejdiskutovanějších a nejkontroverznějších otázek, které se objevily v českých novodobých dějinách. Dosvědčuje to nejen užívání termínů „Mnichovská zrada“, ale i neustálé oživování otázky, zdali nebylo strategičtější než přijmout dohodu raději české území vojensky bránit. Po přijetí dohody se vztahy mezi Čechy a Němci, kteří vedle sebe doposud staletí žili, bezmála ze dne na den změnily. Německo tehdy připravilo Československou republiku o velkou část jejího území, průmysl, ekonomiku a mnoho rodin o jejich domovy, majetek i hrdost.

Cílem této bakalářské práce bude popsat okolnosti spojené s přijetím mnichovské dohody i její faktické důsledky pro Československo. Výklad povedu ve dvou liniích, v první shrnu události obecné, ve druhé budu totéž sledovat v malém regionu – politickém okrese Sušice, jenž byl odstoupením pohraničí následkem své polohy na národnostní hranici citelně postižen. V první výkladové kapitole budu nejprve sledovat širší souvislosti, které vedly k mnichovské konferenci a jejím výsledkům. Nejdříve se zaměřím na východiska soužití českého a německého obyvatelstva a vývoj politických stran v období první republiky, poté na eskalaci událostí vedoucí až k Mnichovu, jeho výsledky a důsledky (rozsah odstoupeného území, změny politické, hospodářské i sociální). V druhé výkladové kapitole zúžím svou optiku na okres Sušice. Nejprve toto území charakterizují z geografického, demografického a národnostního hlediska a následně se na jeho příkladu budu snažit vysledovat, jak se zde promítly „velké dějiny“ a co konkrétního mnichovská dohoda znamenala pro občany sušického okresu. Přiblížím podrobněji, co odstoupení území znamenalo, jak se život v okrese změnil i jaké byly reakce na tento vývoj.

Pro sepsání bakalářské práce jsem pracovala s prameny a literaturou. Z vydaných pramenů jsem čerpala z memoárů Huberta Masaříka: *V proměnách*

*Evropy: Paměti československého diplomata.*¹ Tato kniha podrobně popisuje politické dění na území Československa v tzv. první republice a je přínosná zejména pro pochopení politických proměn ze sociální demokracie přes vítězství republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu až k vítězství Sudetoněmecké strany v československé republice. Pro sledování lokální perspektivy jsem využila nevydaných archivních pramenů ve Státním okresním archivu v Klatovech. Klíčový byl především fond Okresní úřad Sušice (a z něj jeho prezidiální spisy). Doplnkově mi posloužil dobový regionální tisk (Sušické listy). Vynechány nebyly ani vzpomínky. Souborem memoárů osob z okupovaného pohraničí je publikace *Vyhánění Čechů z pohraničí 1938: Vzpomínky.*² Pro doplnění jsem čerpala též z internetové domény *Post bellum*³ se souborem vzpomínek pamětníků pro dotvoření uceleného obrazu této doby.

Literatura je k období 1938/1939 na obecné úrovni neobyčejně obsáhlá. Pro první část své práce jsem využila knihu od Johanna Wolfganga Brügl: *Češi a Němci 1918–1938.*⁴ Podrobná práce podrobně líčí vzájemné národnostní vztahy od roku 1918. Nejvíce zde oceňuji přehledné chronologické řazení událostí. Cenné informace přinesly knihy Detlefa Brandese: *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*⁵ a Karla Straky: *Vojáci, politici a diplomaté. Československá vojenská delegace na jednání mezinárodního výboru v Berlíně a odstoupení Českého pohraničí v říjnu 1938.*⁶ Mezi další nezbytné tituly ke zvolené problematice bych zmí-

¹ MASARÍK, Hubert. *V proměnách Evropy: Paměti československého diplomata*, Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-530-8.

² ZELENÝ, Karel, *Vyhánění Čechů z pohraničí 1938: Vzpomínky*, Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996. ISBN 80-85864-16-9.

³ KADLEC, Vladimír, Příběhy 20. století (Post Bellum), 26. 08. 2008 [online], [cit. 2017–29–3]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/story/vrbova-roz-kohnova-vera-1923-1145>.

KOTRBÁČEK, Jan, Příběhy 20. století (Post Bellum), 16. 6. 2012 [online], [cit. 2017–29–3]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/story/vrhelova-marie-1929-1938>.

⁴ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. Praha: Academia, 2006. ISBN 978-80-200-1440-3.

⁵ BRANDES, Detlef. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. Praha: Argo, 2012. ISBN 978-80-257-0605-3.

⁶ STRAKA, Karel. *Vojáci, politici a diplomaté: Československá vojenská delegace na jednání mezinárodního výboru v Berlíně a odstoupení Českého pohraničí v říjnu 1938*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2008. ISBN 978-80-7278-430-1.

nila monografie od Roberta Kvačka *Československý rok 1938*⁷, Jana Gebharta a Jana Kuklíka *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XV*.⁸ a práci od Zdeňka Radvanovského: *Historie okupovaného pohraničí*.⁹ Velmi důležitou knihou, která se zabývá problematikou odsunu českého obyvatelstva, je kniha Jana Bendy: *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938–1939*. V tomto díle jsou detailně popsány útrapy českého obyvatelstva spojené s obsazením českého pohraničí. Další nepostradatelnou knihou pro tuto kapitolu je kniha Josefa Bartoše: *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938–1939*, důležitá cennými údaji o problémech s ubytováním, školstvím a se zapojením do pracovního procesu.

Početné množství prací existuje již i pro zvolený region. Pro popis sušického okresu v období od vzniku Československé republiky jsem použila *Historický atlas měst České republiky, svazek č. 27: Sušice*.¹⁰ Hodnotný úvod má k tématu inventář Jana Pelanta: *Okresní úřad Sušice 1850–1945*.¹¹ Ze syntetických pojednání považuji za jednu z nezbytných knih dílo Jana Jiráka: *Klatovsko pod nacistickým útlakem*. Kniha podrobně popisuje události spojené s nárůstem německého útlaku, byť je tu region Sušicka zohledněn spíše okrajově. Množstvím informací ji nepřekročí brožura Vladimíra Horpeniaka: *Mnichov 1938 a šumavské pohraničí*.¹² Další využitelná díla se pohybují spíše na úrovni populárně naučné, i když si zachovávají v některých detailech svou hodnotu. Jde o knihy Radovana Rebstöcka: *Sušice 1938–1945: Okupace a osvobození*¹³ a Petra Kunc-

⁷ KVAČEK, Robert; HEYDUK, Miloš. *Československý rok 1938*. Praha: Polák Jaroslav-POLART, 2011. ISBN 978-80-87286-11-1.

⁸ GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XV. a*. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-582-0.

⁹ RADVANOVSKÝ, Zdeněk. *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945 svazek 7*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2003. ISBN 80-7044-459-2.

RADVANOVSÝ, Zdeněk. *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945, svazek 2*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 1998. ISBN 80-7044-222-0.

¹⁰ LHOTÁK, Jan, a kolektiv. *Historický atlas měst České republiky. Svazek č. 27: Sušice*. Praha: Historický ústav Akademie věd ČR, 2014. ISBN 978-80-7286-229-0.

¹¹ PELANT, Jan. *Okresní úřad Sušice 1850–1945*. Plzeň 1963 (= Inventáře a katalogy fondů státního archivu).

¹² HORPENIAK, Vladimír. *Mnichov 1938 a šumavské pohraničí*, Sušice: Muzeum Šumavy, 1983.

¹³ REBSTÖCK, Radovan. *Sušice 1938–1945: Okupace a osvobození*. Sušice: R. Rebstöck, 2005. ISBN 80-85301-98-9.

la: *Tam na Šumavě: Kronika Šumavské obce Horská Kvilda*,¹⁴ kterou jsem použila především v počátcích kapitoly, neboť detailně popisuje průběh postupu německých jednotek v českém pohraničí.

¹⁴ KUNCL, Petr. *Tam na Šumavě: Kronika Šumavské obce Horská Kvilda*. Plzeň: Petr Kuncl, 2014. ISBN 978-80-260-6178-6.

2 CESTA K MNICHOVU

2.1 Politické dění před rokem 1937

Češi a Němci žili na společném území již od středověku. Jestliže bylo do roku 1918 úsilí o národnostní emancipaci doménou českého etnika, zásadní obrat nastává se vznikem Československa. Bezprostředně po vyhlášení republiky Němci vyvinuli úsilí po připojení k Rakousku, jejich pokus byl však státní mocí rázně ukončen.¹⁵ V novém státě se začaly vytvářet vlastní politické platformy, podobné československému politickému spektru. V prvních československých parlamentních volbách, konaných v dubnu 1920,¹⁶ získali nejvíce němečtí sociální demokraté (31 mandátů, což bylo 35 % všech německých hlasů). Češi a Němci volili nejčastěji sociální demokracii, takže socialistický blok získal celkem 129 mandátů. Další německé strany již měly marginální zisky - německá nacionální strana, německá národně socialistická strana dělnická, německý svaz zemědělců, německá křesťansko sociální strana lidová a německá strana svobodomyšlná. Trvalo však dalších šest let, než sudetoněmečtí politici získali ministerská křesla. Stalo se tak 12. října 1926 s předsedou vlády Antonínem Švehlou. Současně s Němci vstoupili do vlády slovenští luďáci. Německý nacionalismus tím nebyl utlumen a realizoval se zdeformováním Německé národně socialistické strany dělnické (DNSAP). V souvislosti s nástupem Hitlera v Německu byla roku 1933 zakázána a její členská základna přešla do vzniklé Sudetendeutsche Heimatfront Konrada Henleina a v roce 1935 přejmenované na Sudetoněmeckou stranu (SdP). V roce 1935 se konaly poslední demokratické volby před 2. světovou válkou. Nacionalisticky orientovaná Sudetoněmecká strana (SdP) způsobila velké překvapení, neboť získala 15,2 % hlasů, tzn. 44 mandátů.¹⁷ Stala se tak absolutním vítězem těchto voleb s teoretickým nárokem

¹⁵ V regionálním kontextu ŘEHÁČEK, Karel: *Němci proti Československu na západě Čech (1918–1920)*. Plzeň: Karel Řeháček, 2008. ISBN 978-80-254-3358.

¹⁶ BERAN, Lásislav Josef. *Odepřená integrace: Systémová analýza sudetoněmecké politiky v Československé republice 1918-1938*. Praha: Pulchra, 2009. s. 88-116.

¹⁷ MASARIK, Hubert. *V proměnách Evropy: Paměti československého diplomata*. s. 34.

na křeslo premiéra.¹⁸ Do Československého parlamentu vstoupila nová politická síla s velkým potenciálem.¹⁹ Tato strana pro sebe strhla dvě třetiny německých voličů. „*Věděla jak zneužít národnostní otázku k stupňování nacionální nevráživosti, rozbíjení protifašistické jednoty, ale i k šíření iluzí, že by orientace ČSR na Německo umožnila národnostní vyrovnání a zrovnoprávnění v ČSR.*“²⁰

Na podzim roku 1935 se konala volba prezidenta republiky a česká pravice neměla žádného protikandidáta. Naopak Sudetoněmecká strana oslovila Josefa Pekaře, který odmítl kandidovat proti Edvardu Benešovi. SdP byla ochotná podporovat proti Benešovi i kandidaturu Karla Kramáře. „*Názorně je na tom vidět bezstarostnost, s jakou ti, kdo si všechen německý živel propachtovali pro sebe, byli ochotni vydat jeho zájem na pospas zájmům mezinárodního fašismu: Kramář bojovník za myšlenku národního státu jim byl milejší než Beneš, který se k této myšlence – už z ohledů zahraničněpolitických – stavěl záporně!*“²¹ Dne 18. prosince 1935 byl Edvard Beneš zvolen prezidentem, v prvním kole získal 340 ze 440 hlasů. Sudetoněmecká strana na důkaz protestu odevzdala prázdné hlasovací lístky.²²

2.2 Události před přijetím mnichovské dohody

Ve 30. letech 20. století se v důsledku hospodářské krize hroutily mnohé hodnoty tehdejší společnosti a lidé hledali cestu, po které se vydat. Mnohem více dolehla krize na sousední Německo, které se vzpamatovávalo ze sankcí, jež mu byly uděleny po porážce v první světové válce. Tuto krizi umocňovala francouzská okupace průmyslových oblastí západního Německa pro neplacení válečných reparací v lednu 1923. To však v Německu otevřelo cestu nacionalistickým kruhům, které se nehodlaly smířit s podmínkami versailleského

¹⁸ CHADIMOVÁ, Z., Volby v roce 1935 [online], [2017–30–3], Dostupné z: <http://www.pohranici.cz/main.php?CID=25&CUser=3&TID=8&TUser=17&Apli=1#profil>.

¹⁹ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 367.

²⁰ HROPENIAK, Vladimír. *Mnichov 1938 a šumavské pohraničí*. s. 4.

²¹ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 379.

²² BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 380–381.

míru²³. „Do čela hnutí pro revizi systému a znovunavrácení Německa na pozici evropské mocnosti se postupně propracuje Adolf Hitler.“²⁴ Na konci února 1932 se stal Adolf Hitler úředně Němcem, za pomoci poslance pravicové lidové strany dr. Wessela, který ho jmenoval vyslancem Brunšvicka u Říšské rady v Berlíně. V březnu roku 1932 kandidoval na post prezidenta, ale ve volbách zvítězil jeho protikandidát maršál Paul von Hindenburg, který udělal z Hitlera kancléře. Na začátku srpna 1934, po smrti maršála Hindenburga, se stal Adolf Hitler vůdcem a říšským kancléřem. Jeho odpůrci začali emigrovat, protože to byla jediná možnost, jak zachránit svůj život. Útočiště nacházeli i v Československu, přirozeně především v německém pohraničí.²⁵

Válečné plány připravující zánik Československé republiky nazývali Němci „případ Zelený“. První podobu určila Směrnice pro jednotnou válečnou přípravu z 24. června 1937. Tvůrci tohoto plánu měli za cíl zahájit boj s antiněmeckou koalicí útokem na Československo.²⁶ „Cílem je strategický přepad Československa, soustavně připravovaný již v míru, kdy se vojsko neočekávaným útokem zmocní opevnění, přibije k zemi a zničí jeho armádu, dokud ještě nebude zmobilizována, a v krátké době ovládne Československo. Využije přitom jeho národnostní různorodosti.“²⁷ Zákonem vydaným 1. července 1937 byla v Československu znovu zavedena všeobecná branná výchova a prováděním výcviku byly pověřeny české strany a spolky; například Sokol. Jelikož se na podzim 1937 očekávaly obecní volby, Národní rada československá jako hlavní organizace národních svazů svolávala už na počátku května 1937 poradu všech národních jednot a matic s československými politickými stranami,

²³ Versailleská mírová smlouva byla uzavřena roku 1919, tato smlouva byla jednou z pařížských mírových smluv uzavřených na Pařížské mírové konferenci, která oficiálně ukončila první světovou válku mezi Centrálními mocnostmi a Státy Dohody.[online], [cit. 2017–29–03]. Dostupné z: <http://www.dejepis.com/ucebnice/versaillesky-mirovy-system/>.

²⁴ V regionálním kontextu lze připomenout město Nýrsko, kde městské správě dominovali němečtí sociální demokraté. Viz JIRÁK, Jan. *Klatovsko pod nacistickým útlakem: Události na Klatovsku v letech 1933 až 1947*. Klatovy: Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše, 2015. s. 7.

²⁵ JIRÁK, Jan. *Klatovsko pod nacistickým útlakem: Události na Klatovsku v letech 1933 až 1947*. s. 7.

²⁶ KVAČEK, Robert; HEYDUK, Miloš. *Československý rok 1938*. s. 7.

²⁷ KVAČEK, Robert; HEYDUK, Miloš. *Československý rok 1938*. s. 7.

na níž se měl domluvit společný postup československých stran.²⁸ Jejich hlavní výzvou bylo neustupovat různým tlakům ohrožujícím demokratický stát.²⁹ Zatímco Henlein jezdil od obce k obci a osobně si chtěl naklonit lid pro svou stranu, čelní představitelé českých stranických centrál nebylo vidět nikde. Na Opavsku a Těšínsku došlo k dohodě mezi všemi stranami, mimo sociální demokraty. Ti předpokládali příznivé volební výsledky jen v případě, že by se volby nekonaly na Hlučínsku, kde by Sudetoněmecká strana určitě získala většinu hlasů.³⁰

Na schůzi se československým stranám doporučilo, aby v obcích s velkou koncentrací české menšiny tvořily volební koalice a sestavovaly jednotné kandidátky. Zatímco Národní jednota pošumavská se s výše uvedenými požadavky identifikovala, zástupci jižní Moravy byli toho názoru, že více kandidátek v obcích není na škodu.³¹ Vznikly návrhy, jak zvýšit počet Čechů na volebních seznamech. Například dělníkům pracujícím na stavbě opevnění mělo být přiznáno právo volit v místě, kde jsou zaměstnaní. Počátkem července 1937 se u premiéra Milana Hodži ohlásila i střechová organizace hraničářských svazů Svaz národních jednot a matic s návrhem, že všechny nápisy na obchodech a živnostenských provozovnách mají mít na prvním místě název ve státním jazyce, čímž by byly odlišeny naše kraje od území Německa, stejně jako by si měl každý český úředník povinně odsloužit určitý počet let na území jazykově smíšeném s nárokem na návrat do vnitrozemí. Od tohoto však upustily, neboť překládání úřednictva do pohraničí by škodilo prestiži státu. Byly toho názoru, že je třeba zakázat přijímání dětí cizozemců a českých dětí i v případě smíšených rodin do německých škol, vzdělávání na německých školách podřídit dozoru českých inspektorů a zrušit sekce zemských školských rad podle národností. Nezbytnou

²⁸ BRANDES, Detlef. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. s. 49–50.

²⁹ KVAČEK, Robert; HEYDUK, Miloš. *Československý rok 1938*. s. 47.

³⁰ BRANDES, Detlef. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. s. 49–50.

³¹ BRANDES, Detlef. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. s. 50.

součástí byla také znalost státního jazyka, a to nejen pro výkon všech státních, ale i veřejných funkcí.³²

Poté, co Adolf Hitler převzal moc v Německu, zapůsobilo to nečekaně rychle na vnitřní i zahraniční politiku Československé republiky. Hitler se již od listopadu 1937 připravoval k útoku na Československou republiku. Českoslovenští spojenci však dávali přednost ústupkům a brzy i novému vymezení hranic, nikoli válce s Německem.³³ Anglie nemohla jednat s Hitlerem o střední Evropě bez účasti Francie, která měla spojenecký závazek k Československu. Proto Chamberlainova vláda pozvala koncem listopadu 1937 zástupce francouzské Chautemповy vlády k poradě do Londýna. Závěry této porady byly tlumočeny prostřednictvím Delbose³⁴ do Prahy.³⁵

České politické strany požadovaly v Liberci počátkem února 1938, aby do státních služeb v pohraničí byli přijímáni především Češi, nejednalo se o tom se Sudetoněmeckou stranou. Z ústupků Němcům podle únorové dohody byli hraničáři rozhořčeni a naplněni zoufalstvím. Na schůzi Svazu národních jednot a matic 2. března 1938 prohlásil Richard Fischer, olomoucký primátor a současně předseda Národní jednoty pro Východní Moravu: „že v žádném případě nepomyšlí na přijímání německých úředníků, i kdyby to mělo znamenat rozpuštění olomouckého zastupitelstva.“³⁶

Československá vláda byla pod obrovským tlakem zevnitř i zvenčí. Na svém sjezdu v Karlových Varech předložila 24. dubna 1938 Sudetoněmecká strana československé vládě ultimátum ve formě tzv. karlovarských požadavků. Obsahovaly tři základní ideové předpoklady: 1. revize mylného českého historického mýtu; 2. revize názoru, že úkolem českého lidu je být slovanskou

³² BRANDES, Detlef. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. s. 51.

³³ HOENSCH, Jörg Konrad; KOVÁČ, Dušan. *Ztroskotání spolužití: Češi, Němci, Slováci v první republice*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 1993. s. 13.

³⁴ Francouzský ministr zahraničí

³⁵ KVAČEK, Robert; HEYDUK, Miloš. *Československý rok 1938*. s. 20.

³⁶ BRANDES, Detlef. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. s. 49–51.

hrází proti německému tzv. *Drang nach Osten*; 3. revize zahraniční politiky ve smyslu Německu přátelském. Současně předložila Sudetoněmecká strana dalších osm požadavků:

1. úplná rovnoprávnost a rovnost německé skupiny národní s československým lidem; 2. uznání sudetoněmecké skupiny za právní osobnost k ochraně rovnoprávného postavení ve státě; 3. stanovení a uznání německého osidlovacího území v pohraničí; 4. vybudování německé samosprávy v německém území pro všechny obory veřejného života; 5. ochranná opatření pro státní příslušníky, kteří žijí mimo uzavřené území svého národa; 6. odstranění všeho bezpráví, které bylo učiněno sudetským Němcům od roku 1918 a náprava škod, které tímto bezprávím vznikly; 7. v německém území němečtí zaměstnanci; 8. úplná svoboda přiznání k německému národu a k německému světovému názoru.³⁷

První zářijové dny dostaly zbytky demokracie osudové rány. Henleinův pražský list ohlašoval, že Konrád Henlein, tehdy formálně stále ještě občan demokratické republiky, odjíždí na politická jednání k Adolfu Hitlerovi do Berchtesgadenu. Mezitím britský vyslanec a lord Runciman³⁸ zase naléhali na Beneše, aby činil další ústupky vůči Německu. „*Oficiálně Londýn sice Henleinův karlovarský program akceptovat odmítl, nyní ho však prakticky přijímal: pořád Benešovi otloukali o hlavu věcně zcela neopodstatněné ujišťování, že existuje jedině alternativa „bud' přijetí karlovarského programu, anebo válka.*“³⁹

Lord Runciman sepsal zprávu, ve které kritizoval především československou národnostní politiku. Obzvláště pak československý způsob vládnutí mezi léty 1918–1938 v oblastech osídlených sudetskými Němci. Jeho zpráva zněla následovně: „...*Czechoslovak rule... has been marked by*

³⁷ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*. Praha: Leges, 2010. s. 139–140.

³⁸Walter Runciman britský politik, který na podzim roku 1938, vedl diplomatickou misi Velké Británie do Československa.

³⁹BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 590.

tastelessness, lack of understanding, petty intolerance and discrimination. “(,...Československá správa... se vyznačovala netaktností, nedostatkem porozumění, malichernou netolerancí a diskriminací.“⁴⁰ Na místo toho, aby Runciman Beneše pochválil za zabudování demokratické pojistky do tzv. třetího plánu, kritizoval ho za text, který je prý plný vytáček a výhrad. V jedné větě z projevu francouzského ministra zahraničí Bonneta byl nepatrný záblesk naděje pro demokracii: „*France uchová v každém případě věrnost paktům a smlouvám, které uzavřela.*“⁴¹ Skepsi vůči Bonnetovi však přiřizovaly zprávy vyslance Osuského. Přece jen nemohli v Praze očekávat, že francouzská vláda bude své smluvní závazky nakonec ignorovat.⁴²

Potvrzení spojení by v Praze asi nevyvolalo tak velký dojem, kdyby se vědělo, že předcházejícího dne řekl Bonnet německému velvyslanci pravý opak. Velvyslancově poznámce, že: „*jediné uspokojivé řešení české otázky*“ se nachází v „*připojení sudetoněmeckých oblastí k Říši*“, Bonnet údajně neodporoval, naopak ji dále rozvedl: po autonomii přijde prý takové připojení „*zcela samo, pokud dokážeme čekat.*“⁴³

Henlein se z Berchtesgadenu do Aše vrátil ještě 2. září 1938, kdežto britský diplomat Ashton-Gwatkin, který netrpělivě čekal na zprávu, byl přijat Konrádem Henleinem až 4. září. Nelze však přisuzovat velkou váhu tomu, co anglickému diplomatovi o jednáních s Hitlerem vyprávěl, jelikož to pochopitelně nebyla věrná reprodukce těchto rozhovorů. Oba by prý shodně byli pro mírové řešení za předpokladu, že sudetští Němci obdrží „*plnou autonomii.*“⁴⁴ Mezitím však přišlo z Londýna odmítavé stanovisko k možnosti, aby byl Henlein použit

⁴⁰ KURAL, Václav a kolektiv. *Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996. s. 70.

⁴¹ ČELAKOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Ostrava: Tilia, 1999. s. 308.

⁴² BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 591.

⁴³ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 591.

⁴⁴ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 592.

jako posel anglických námětů k jednání, které dal Hitler jeho prostřednictvím šířit.⁴⁵

Kardinál Karel Kašpar, pražský arcibiskup a český vlastenec, předal 4. září prezidentu Benešovi elaborát, o kterém Runciman Kašparovi řekl, že to je jeho „*definitivní návrh*.“ Podle něj by se stát měl v budoucnosti skládat z autonomních oblastí - české, slovenské a německé. Ministerstva zahraničí, obrany a financí by byla pro všechny tři části státu společná a integrita státních hranic by měla být garantována. Dne 5. září československá vláda přistoupila na to, co vešlo ve známost jako „*čtvrtý plán*“: „*poslední, téměř už zoufalý pokus vyhovět britskofrancouzskému naléhání a nepozbýt přitom příliš velkou část substance*.“⁴⁶ De facto akceptovala karlovarský program, měla být zavedena rovnoprávnost německého, ruského (rusínského), maďarského a polského jazyka s jazykem československým.⁴⁷

Dne 12. září měl Hitler projev na norimberském sjezdu, ve kterém se zaměřoval především na to, aby Československo izoloval, nechtěl proto Chamberlaina zahánět příliš do úzkých. Ale výhrůžným hlasem kategoricky požadoval: „*aby ustal útlak tří a půl milionu Němců v Československu a místo něj se začalo uplatňovat svobodné právo na sebeurčení*.“⁴⁸ Ihned poté, co Hitler svůj projev ukončil, vypukly téhož dne večer na Chebsku nepokoje, které se následujícího dne rozšířily až do Karlových Varů. Povstání zůstalo omezeno téměř jen na západní Čechy. Poté, co bylo 13. září vyhlášeno v některých západočeských okresech stanné právo, strhla se 14. září v Chebu ještě několikahodinová bitva o budovu hlavního sídla Sudetoněmecké strany s

⁴⁵ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 592.

⁴⁶ Viz srovnání karlovarského programu se čtvrtým plánem in: R. G. D. Laffan: *The Crisis over Czechoslovakia*. Londýn 1951, str. 240–45. Znění čtvrtého plánu v anglickém překladu in: *Documents on International Affairs*, 1938, Londýn 1943, svazek II, 1978–1984. Německý text in: *Prager Presse*, 10. 9. 1938.

⁴⁷ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 593.

⁴⁸ Znění in: Domarus: *Adolf Hitler, Reden und Proklamationen 1932–1945*. Würzburg 1962, sv. I, str. 897–906 in: BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 599.

obrovským skladištěm zbraní. 15. září opět vládl naprostý klid.⁴⁹ Prezident Beneš ve svých Pamětech na tyto události vzpomínal následovně: „*Hned po Führerově řeči se srotilo německé obyvatelstvo na náměstích a ulicích řady měst, městeček, vesnic a krajů obydlených německým obyvatelstvem, aby dalo průchod svému hakenkreuzlerskému a pangermánskému přesvědčení. Někde pořádalo lampionové průvody, jinde jen zpívalo Deutschland. Deutschland über alles, Horst Wessel Lied, provolávalo slávu Hitlerovi a hanbu Benešovi, Hodžovi a Československé republice. Brzy se však ani s tím nespokojilo a počalo vybijeti české krámy, státní úřady, policejní, finanční i četnické strážnice a týrati a pronásledovati české úředníky a české občany.*“⁵⁰

Konrád Henlein uprchl za hranice a 15. září vydal heslo „*Heim ins Reich!* (Domů do Říše).“⁵¹ V té době byla Henleinova strana rozpuštěna a všichni rozhodující lidé této strany byli už dávno loutkami v rukách Berlína. Poslední etapou kompromisu byl čtvrtý plán, který znamenal v zásadě vydání Sudet nacistům a obětování demokratických Němců a českých menšin. V Aši, Chebu, Lokti, Plané, Perštejně nad Ohří, Českém Krumlově, Teplicích-Šanově, Krásném Březně, Varnsdorfu a v mnoha dalších obcích došlo ke krvavým srážkám se státní mocí.⁵²

V nacistické literatuře se popisovaly tyto události následovně: „... *táhne se tvrzení, že mezi květnem a zářím začala sudetské území přímo ovládat a hrůzně terorizovat „Rudá obrana*“⁵³.“ Pravdou však bylo, že naše takzvaná Rudá obrana se nacistickému teroru postavila čelem i v případě selhání státní moci. Mnoho z těchto bojovníků skončilo za své hrdinství později v koncentračním táboře, nebo úteklo do demokratické ciziny, čímž se podařilo zachránit jen nepatrnou část

⁴⁹ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 600.

⁵⁰ SUCHÁNEK, Jiří. *Válka REVUE: Život za svobodu vlasti*. Brno: Extra Publishing, 2013, 3. s. 6.

⁵¹ KURAL, Václav a kolektiv, *Studie o sudetoněmecké otázce*. s. 71.

⁵² BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 601.

⁵³ Poslední bojová organizace německých sociálních demokratů. In: BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 601.

těchto bojovníků za svobodu. Snaha o převzetí demokratického Československa útokem zevnitř ztroskotala a Henleinova občanskoválečná armáda byla během 24 hodin poražena.⁵⁴

Nikdo nejspíš nevěřil, že by Chamberlainovy a Daladierovy návrhy byly posledním slovem Velké Británie a Francie. Tato představa skutečně dlouho nevydržela. *„Ve 2 hodiny v noci z 20. na 21. září se u Beneše objevili oba vyslanci a podle pokynů, kterých se jim dostalo, mu řekli naprosto otevřeně, že odvolávat se na existující arbitrážní smlouvu s Německem nemá smysl a že není jiného východiska než se podrobit. Francouzský vyslanec byl ještě o stupeň rozhodnější než jeho britský kolega: jestliže V důsledku československého odmítnutí britskofrancouzských návrhů vypukne válka, bude za to odpovědnost připisována pražské vládě, a vláda francouzská se nebude – vzdor svým smluvním závazkům – nikterak angažovat.“*⁵⁵ Tato debata mezi vyslanci a Benešem trvala téměř čtyři hodiny. Téhož rána se sešla vláda a radila se o vzniklé situaci. Oba vyslanci navštívili Beneše ještě ten den jednou s naléhavou urgencí. V 5 hodin odpoledne bylo Československo ponechané zcela napospas, muselo se podrobit diktátu mocností, jelikož bylo odkázáno na jejich pomoc.⁵⁶

2.3 Mnichov 1938 – symbol kapitulace

*„V okamžicích, kdy redakční výbor, složený z členů německé, britské, italské a francouzské delegace hledal za spolupráce právních expertů před 22. hodinou 29. září 1938 vhodné písemné znění výsledků právě končících konferenčních jednání, mohli být jejich rozhodující účastníci spokojeni. Pro Adolfa Hitlera, Arthura Nevilla Chamberlaina, Benita Mussoliniho a Eduarda Daladiera, ale důvody pro uspokojení plynuly u každého z nich z něčeho jiného.“*⁵⁷ Z domácích i zahraničních historických dokumentů vyplývá, že se zástupci západní

⁵⁴ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 601.

⁵⁵ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 627.

⁵⁶ BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. s. 627.

⁵⁷ STRAKA, Karel. *Vojáci, politici a diplomaté: Československá vojenská delegace na jednání mezinárodního výboru v Berlíně a odstoupení Českého pohraničí v říjnu 1938*. s. 12.

demokracie dopustili fatální chyby, pokud doufali, že odstoupením pohraničí Československé republiky v září 1938 bez jakéhokoli skutečného mezinárodněpolitického mandátu na čas rozptýlí hrozbu války proti Hitlerově totalitní moci. Konečný text dohody byl podepsán zástupci čtyř mocností. Zástupci Československé republiky, diplomat dr. Hubert Masařík, přednosta kabinetu ministra zahraničních věcí a dr. Vojtěch Mastný, berlínský vyslanec, čekali izolováni od hlavních událostí na nejnovější zprávy v prostorách mnichovského hotelu Regina.⁵⁸ *„Zatímco Mastný mluvil s Chamberlainem o menších detailech – Chamberlain neustále zíval bez nejmenších rozpaků – , ptal jsem se Daladiera a Légera, zda čekají nějaké vyjádření nebo odpovědi naší vlády na dohodu, kterou nám právě předložili. Daladier ve zřejmých rozpacích neodpověděl vůbec, zato Léger s poznámkou, že čtyři státníci neměli mnoho času, mi výslovně řekl, že žádnou naši odpověď již nečekají, že to považují samozřejmě za přijaté a že jen naše vláda musí dnes do pěti hodin odpoledne vyslat svého zmocněnce na schůzi mezinárodní komise do Berlína k projednání evakuace prvního pásma.“*⁵⁹

Od Československé republiky se neočekávalo nic jiného, než bezpodmínečné přijetí mnichovské dohody. Podle ní se obsazování pohraničí mělo dít v etapách, ale pouze v období od 1. října 1938 do 10. října 1938. Při odstupování zabraného pohraničí nesměla československá strana zničit ani poškodit nynější zařízení na tomto území, zejména vojenské objekty a jejich výbavu. Dále byl vytvořen německo-britsko-francouzsko-italsko-československý výbor, který měl za úkol stanovit podmínky vyklízení a dále určit území, na němž měl proběhnout plebiscit.⁶⁰ Ve čtvrtém bodě mnichovské dohody byly

⁵⁸ STRAKA, Karel. *Vojáci, politici a diplomaté: Československá vojenská delegace na jednání mezinárodního výboru v Berlíně a odstoupení Českého pohraničí v říjnu 1938*. s. 12.

⁵⁹ MASAŘÍK, Hubert. *V proměnách Evropy: Paměti československého diplomata*. s. 243–244.

⁶⁰ KUKÍK, Jan; NĚMEČEK, Jan; ŠEBEK, Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Praha: Auditorium, 2011. s. 54.

stanoveny pouze čtyři etapy okupační pásma a o dalších měl rozhodnout mezinárodní výbor.⁶¹

První okupační pásmo zahrnovalo území v jižních Čechách a bylo okupováno 1. a 2. října. Jeho hranice probíhala na čáře jihovýchodně od Železné Rudy směrem k Českému Krumlovu a za ním k jihu až po státní hranice. Ve druhém okupačním pásmu byly 2. a 3. října obsazeny jen rumburský a frýdlantský výběžek na severu Čech. V následujících dnech bylo na řadě třetí okupační pásmo v západních Čechách, které bylo vymezeno na mapě rovnou čarou od severního okraje Chodska na severovýchod k Bezdruzicím a dále přes Kadaň až ke státním hranicím. Oblast čtvrtého okupačního pásma na severní Moravě a Slezsku byla určena čarou od Králík směrem na východ do oblasti Jeseníků až k Bruntálu, potom ke státní hranici východně od Kranova. U těchto čtyř okupačních pásem šlo převážně o území s většinovou převahou německého obyvatelstva. Problém však nastal v tom, že měl berlínský mezinárodní výbor určit zbývající území převážně německého charakteru, které mělo být taktéž zabráno do 10. října. Území vešlo do historie jako tzv. páté okupační pásmo. Bylo dvakrát tak velké než první čtyři. Zahrnovalo Liberec, Ústí nad Labem a další oblasti.,*To již bylo zcela upuštěno od Hitlerova prohlášení, že nechce ani jednoho Čecha, a podle jeho osobního pokynu z 2. října a poté Ribbentropova z 11. října bylo německým zástupcům v mezinárodním výboru nařízeno, aby se zasadili o konečné hranice, které by se co nejvíce přiblížily k požadavkům v tzv. Godesberském memorandu.*⁶² Toto memorandum bylo Chamberleinem původně odmítáno, jelikož se již jednalo o území se značným počtem českých obyvatel a o hranice, které byly pro Československo strategicky, vojensky, hospodářsky i dopravně zcela klíčové.⁶³

⁶¹ ZELENÝ, Karel. *Vyhnání Čechů z pohraničí 1938: Vzpomínky*. s. 6.

⁶² ZELENÝ, Karel. *Vyhnání Čechů z pohraničí 1938: Vzpomínky*. s. 6.

⁶³ ZELENÝ, Karel. *Vyhnání Čechů z pohraničí 1938: Vzpomínky*. s. 6.

Avšak ani to nestačilo, ještě 10. listopadu 1938 předložili němečtí zástupci československým zástupcům požadavky na další území. Toto území bylo již sice menší, ale strategicky významné a národnostně exponované. Tento okupovaný úsek byl označován jako tzv. šesté okupační pásmo, rozléhal se na území čistě českého Chodska, Jilemnicka a Českodubska. Nová hranice československého státu vedla „*od Domažlicka až těsně k Plzni a odtud směřovala do oblasti Podkrkonoší, dále na východ byla obsazená celá oblast Orlických hor a tzv. Hřebečska, odkud pokračovala až k Olomouci a dále až za Příbor a vracela se zpět na sever těsně kolem Ostravy až k Bohumínu. Jižní hranice státu byla od Chodska k Jindřichovu Hradci, odtud do prostoru severně od Znojma a jižně od Brna až k Břeclavi.*“⁶⁴

2.4 Dopady mnichovské dohody na ČSR

Rozloha Československa před přijetím mnichovské dohody činila 140 492 km², z toho tvořily české země 78 869 km². Celková ztráta činila 41 098 km², tj. 29,26 %. Morava a Slezsko tvořily 26 808 km², okupováno bylo území o rozloze 9 867 km², což bylo 36,80 %.⁶⁵ Správní oblasti Československa byly po obsazení zmenšeny zhruba o třetinu. Odstoupeno bylo zhruba 55 celých okresů a 77 zčásti, soudních okresů bylo zabráno 121 úplně a 99 částečně. Československá republika tak musela odstoupit 4 704 obcí zcela a 103 zčásti. Z toho Německu 3751, Maďarsku 864 a Polsku 89 obcí. Z původní rozlohy 140 492 km² si republika zachovala jen 70,4 %. Nešlo však jen o územní ztráty. Došlo k velkému úbytku obyvatelstva: nové Československo mělo nyní 9 807 096 obyvatel, tj. pouze 66,58 % bývalého stavu. Pod cizí svrchovanost se dostalo v roce 1938 celkem 1 161 616 osob české, slovenské či ukrajinské národnosti. Jejich osud byl neradostný, byly vystaveny ústrkům, postupnému

⁶⁴ ZELENÝ, Karel. *Vyhnání Čechů z pohraničí 1938: Vzpomínky*. s. 7–8.

⁶⁵ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938): O přežití a o život (1936-1938)*. Praha: Libri, 2003. s. 625.

omezování národního školství a kultury, odnárodňování a hospodářským i sociálním sankcím.⁶⁶

Vzhledem k zásadním změnám po přijetí mnichovské dohody československou vládou a prezidentem rezignoval v prvních říjnových dnech na post ministra zahraničí dosavadní ministr Kamil Krofta a následující den odstoupil i prezident Beneš. Novým prezidentem byl zvolen Emil Hácha. Kroftovo místo obsadil dne 7. října 1938 diplomat František Chvalkovský. Vytkl si dva hlavní cíle: vyřešení smluvního vztahu s Berlínem a získání záruky od Londýna, že západoevropské mocnosti splní svůj slib a poskytnou novému státnímu útvaru garance jeho hranic a samotné existence. Z rozhovorů Chvalkovského s Hitlerem vyplývá, že Berlín předpokládal úplnou mocenskou, hospodářskou i dopravní závislost Československa na Německu. V zápisu těchto rozhovorů je napsáno, jak Hitler vymezil politické možnosti Československa, když řekl: „*Jste vklíněni do těla velkého Německa a musíte se prostě podle toho zařídit a chovat.*“⁶⁷ Následovaly konkrétní požadavky jako například zrušení všech spojeneckých svazků především se Sovětským svazem, omezení židovského vlivu v politickém i veřejném životě, omezení stavu armády a mnoho dalších.⁶⁸

K mnichovské dohodě byla přidána ještě doplňující prohlášení, která se týkala mezinárodních záruk nových československých hranic ze strany Francie a Velké Británie, přičemž podobné záruky měly po upravení otázek polské a maďarské menšiny poskytnout také Německo a Itálie. Dalším opatřením bylo ustanovení mezinárodního výboru, jak ho stanovil článek 3 mnichovské dohody. „*Posledním doplňující prohlášení deklarovalo, že pokud nebude do tří měsíců dohodou vyřešen problém polské a maďarské menšiny v Československu, stane se tento problém předmětem nového jednání signatářských zemí mnichovské*

⁶⁶ KVAČEK, Robert. *Československý rok 1938*. s. 167–168.

⁶⁷ GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XV. a*. s. 113.

⁶⁸ GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XV. a*. s. 113.

*dohody.*⁶⁹ Mnichovská dohoda byla považována za první krok k vyřešení menšinové otázky ve vztahu k Československu a předpokládala i řešení problému polské a maďarské menšiny. Vznikla společná československo-polská komise, která měla nejpozději do 31. října navrhnout území k předání Polsku. Polsko však na nic nečekalo a řešilo situaci okamžitě i za použití vojenské síly. V noci 1. října 1938 předal polský velvyslanec Kazimierz Papée československé vládě ultimátum, které prohlásilo československou nótu z 30. září za nedostatečnou a odkládající. Polská vláda požadovala okamžité stažení vojska a policie z Těšínska a úplné vyklizení území do 24 hodin a dokončení celé evakuace do 10 dnů.⁷⁰ Poláci své požadavky shrnuli do osmi bodů: „1. československé vojsko a policie měly neprodleně vyklidit určené území (okresy Český Těšín a Frynštát) a předat je polskému vojsku; 2. během 24 hodin, počínaje od 12. hodiny v poledne 1. října měl být vyklizen prostor podle přiložené mapy; 3. k předání zbývajících částí okresů Český Těšín a Frynštát mělo dojít během 10 dnů od uvedené počáteční doby; 4. území mělo být předáno bez poškození, zničení či odvezení místních podniků či veřejných zařízení, vojenská opevnění a objekty určené k obraně musely být ozbrojeny; 5. informace o způsobech a lhůtách pro vyklizení zbytku zmíněného území měly být sděleny v poledne 2. října; 6. otázka plebiscitu v dalších územích se ponechávala pozdější dohodě obou vlád, s případnou účastí třetí strany; 7. československá vláda musí zajistit, aby všichni českoslovenští občané polské národnosti, pocházející ze zmíněných dvou okresů, byli ihned propuštěni z vojenské služby v armádě a mohli se vrátit domů stejně jako političtí vězni polské národnosti; 8. polská vláda očekávala nevyhýbavou odpověď, přijímající nebo zamítající požadavky vyjádření v této nótě, do poledne 1. října 1938.“⁷¹

⁶⁹ KUKLÍK, Jan; NĚMEČEK; Jan, ŠEBEK; Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Praha: Auditorium, 2011. s. 55.

⁷⁰ KUKLÍK, Jan; NĚMEČEK; Jan, ŠEBEK; Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. s. 56-72.

⁷¹ KUKLÍK, Jan; NĚMEČEK; Jan, ŠEBEK; Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. s. 72.

Polský zábor Těšínska zahrnoval politické okresy Frynštát (31 obcí) a Český Těšín (54 obcí) a 3 obce z okresu Frýdek, celkem se jednalo o území s rozlohou 830 km². Situace se ještě zhoršila, když přišla polská strana s dalšími nároky na území, nyní se jednalo o část severního Slovenska v oblasti Oravy, Spiše a Čadce. Tyto požadavky byly slovenskou vládou nejdříve odmítnuty, ale pod výhrůžky polské vlády československá vláda polské požadavky přijala. Slovensko tak přišlo o území o rozloze 226 km² se 4 280 obyvateli.⁷²

Maďarsko nezůstalo pozadu a dne 10. října předložilo své požadavky, jak o tom informoval československá velvyslanectví Chvalkovský: „*Jednak plebiscit ohraničený městy Děvín–Bratislava–Nitra–Lučenec–Rožňava–Košice–Užhorod–Mukačevo–Královo, tedy hlavně odříznutí od Dunaje a přerušení spoje s Rumunskem.*“⁷³ Podle arbitrážního rozhodnutí ze 2. listopadu ztratilo Slovensko celkem 10390 km² s 853 670 obyvateli ve prospěch Maďarska. Kromě Bratislavy a Nitry přišlo Slovensko o celou jižní část a také východoslovenskou metropoli.⁷⁴

Zábor pohraničních krajů a další územní ztráty ve prospěch Polska a Maďarska měly neblahý dopad na hospodářské a sociální poměry v okleštěné republice. Do velmi obtížné situace se dostal celý dopravní systém, došlo k přerušení všech nejdůležitějších železničních komunikací, které zajišťovaly spojení pohraničních oblastí s vnitrozemím a také se zahraničím. Úmyslnému narušení neunikla ani síť státních a okresních silnic. Radikálně ubylo počtu poštovních úřadů, ty zbývající převzala říšská pošta. Československá republika přišla o důležité exportní podniky, čímž přestala být soběstačná například v dodávce paliva, porcelánu, papíru, lnu, juty a konopí. Jedním z největších sociálních problémů, které stály před vládou druhé republiky, byla především

⁷² KUKLÍK, Jan; NĚMEČEK; Jan, ŠEBEK; Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo.* s. 74–75.

⁷³ KUKLÍK, Jan; NĚMEČEK; Jan, ŠEBEK; Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo.* s. 78.

⁷⁴ KUKLÍK, Jan; NĚMEČEK; Jan, ŠEBEK; Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo.* s. 81.

péče o desítky tisíc uprchlíků z odstoupeného pohraničí. Situace se zhoršila, když do Čech začaly proudit další české rodiny ze Slovenska a Podkarpatské Rusi. Uprchlíci byli většinou z řad státních zaměstnanců, ale také dělníci či živnostníci. Ústav pro péči o uprchlíky registroval 25. prosince 1938 více než 150 tisíc osob, které musely opustit obsazená území. Státní správa evakuovala téměř 40 tisíc osob pracujících v předchozím období jako státní zaměstnanci. Ve vnitrozemí docházelo k velké nezaměstnanosti. Vláda přijala mnoho mimořádných opatření, v nichž se prosazovaly některé principy řízeného hospodářství, obzvláště řízený pohyb pracovních sil. Vládní nařízení č. 223/1938 ze dne 11. října 1938 potvrdilo zřízení pracovních útvarů „*k dočasnému hospodářskému zajištění nezaměstnaných osob a k využití jejich pracovních schopností pro všeobecně prospěšné úkony.*“⁷⁵ Vlivem přílivu uprchlíků došlo k tíživé bytové situaci, čehož využívali pronajímatelé bytů ve velkých městech, kteří požadovali přemrštěné ceny. To pobouřilo společnost natolik, že přijala vláda 16. listopadu 1938 mimořádná opatření vztahující se k bytové otázce. Pronajímatelům, kteří požadovali přehnané ceny za nájem z bytů nebo z obchodních či jiných provozních místností, hrozila pokuta až do výše 50 tisíc korun nebo až 6 měsíců vězení.⁷⁶ Cenzura v kultuře byla zavedena již po vyhlášení branné pohotovosti státu v prvních zářijových dnech roku 1938 a od 26. září 1938 ji prováděla ústřední cenzurní komise, která byla podřízena ministerstvu vnitra. Cenzura se netýkala jen tisku, ale i filmových či divadelních představení a dotýkala se i dalších občanských svobod, neboť jí podléhaly telegramy, telefonní hovory i provoz rádiových a reprodukčních zařízení.⁷⁷

Začátek okupace byl pro většinu Němců osvobozením, střídala se jedna oslava za druhou, konaly se velkolepé slavnostní přehlídky vojska a nacistických organizací, různé srazy, pochody, došlo i k vybíjení oken domů českých,

⁷⁵ KUKLÍK, Jan; NĚMEČEK, Jan, ŠEBEK, Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo.* s. 129.

⁷⁶ KUKLÍK, Jan; NĚMEČEK, Jan, ŠEBEK, Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo.* s. 123–130.

⁷⁷ GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny země Koruny české, svazek XV. a.* s. 145.

židovských a antifašistických⁷⁸ obyvatel. Docházelo k zavírání českých škol, pálení knih, strhávání pomníků, vypalování synagog, bití a zavírání obyvatel. Nacistické bezpečnostní složky připravovaly už od června 1938 za pomoci sudetoněmeckých fašistů seznamy nepřátelských osob, tento seznam nazývali kartotéka M. Někteří ze zatčených byli po čase propuštěni a hlídáni, ale část z nich byla poslána do koncentračních táborů. Karel Hermann Frank, jako zástupce Heinleina, byl nucen vydat 12. listopadu 1938 příkaz, že zatýkání a zabavování majetku může konat pouze GESTAPO. Reinhard Heydrich nařídil 24. prosince 1938 přezkoumat u všech zatčených v pohraničí důvod věznění. Docházelo k přeplnění koncentračních táborů, přičemž důvodem mnoha zatčení bylo to, že se jednalo o příslušníky marxistické strany, protiněmecké aktivisty a obecně Čechy.⁷⁹

Zabraná území byla zpočátku spravována vojensky, postupně ji však nahradila civilní správa, která představovala v prvním období tzv. šéfy civilní správy při velitelství vojenských skupin s takzvanými pověřenými komisaři, hlavně v dosavadních správních či politických okresech. Od 20. listopadu 1938 byly v okresech místo dosavadních okresních úřadů zřízeny úřady zemských radů Landrat, nazývané též landráty. Jižní část Čech byla začleněna do bývalé země Hornorakouské, nyní říšské župy Horní Dunaj s centrem v Linci. Společně s přestavbou a výstavbou správy v okupovaném pohraničí byl postupně zaváděn říšský neboli spíše nacistický právní řád, pro který bylo příznačné, že první nařízení v tomto směru se týkalo zavedení nacistického trestního práva.⁸⁰

⁷⁸ Hnutí bojující proti nacistické okupaci.

⁷⁹ BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a České obyvatelstvo 1938–1945*. s. 16–17.

⁸⁰ BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a České obyvatelstvo 1938–1945*. s. 27–28.

3 MNICHOV A JEHO DŮSLEDKY PRO POLITICKÝ OKRES SUŠICE

3.1 Charakteristika okresu

Sušický politický okres se nacházel v jihozápadních Čechách. Ze severozápadní strany sousedil s politickým okresem Klatovy, ze severní strany s okresem Strakonice, z jihovýchodu s okresem Prachatice. Celá jihozápadní hranice sušického okresu sousedila s Německem. Politický okres Sušice byl rozlohou jeden z největších v Čechách, čítal 39,368 km² a od roku 1873 ho tvořily tři soudní okresy: soudní okres Sušice, Kašperské Hory a Hartmanice. Největšího rozsahu dosáhl celý okres v 80. letech 19. století, poté došlo k nepatrnému zmenšení následkem přiřazení Železné Rudy k politickému okresu Klatovy. Od roku 1910 až do roku 1938 se území okresu nijak nezměnilo.⁸¹

Národnostní poměry politického okresu Sušice vyplývaly z jeho příhraniční polohy. Soudní okres Sušice byl podle sčítání lidu z roku 1921 převážně český (88,3 % Čechů a 11,6 % Němců), naopak soudní okres Hartmanice byl ryze německý (6,3 % Čechů a 93,6 % Němců) a okres Kašperské Hory smíšený s převahou Němců (47,2 % Čechů a 52,7 % Němců). V roce 1930 bylo v Sušici 6 954 Čechů a jen 166 Němců, zatímco v Hartmanicích žilo 745 Němců a pouze 42 Čechů. Kašperské Hory byly převážně německé, žilo zde 2 034 Němců a jen 186 Čechů, podobný poměr byl i v Rejštejně, kde bylo 943 Němců a pouze 53 Čechů. K poněmčení sušického okresu došlo především v době kolonizace v 16. až 18. století, která souvisela s rozvojem sklářství a dřevařství v prostoru Královského hvozdu. Germanizace obyvatelstva postoupila v 19. století hlouběji do vnitrozemí, poněmčeny byly sousední obce města Sušice, jako je například Dlouhá Ves, Milčice, Albrechtice, Záluží a Rok. Trend byl takový, že v sušickém okrese jako v jednom z mála okresů v Čechách pozvolna klesalo procento Čechů, v roce 1921 zde žilo 60,91 % českého obyvatelstva a v roce 1930 pouze 59,67 %.

⁸¹PELANT, Jan. *Okresní úřad Sušice 1850–1945*. Plzeň 1963 (= Inventáře a katalogy fondů státního archivu). s. 9–10.

Největší pokles Čechů byl v soudním okrese kašperskohorském (o celá 4 %). Po náboženské stránce byl sušický okres jedním z nejkatoličtějších. Ve 30. letech 20. století bylo katolického vyznání 85 % českého obyvatelstva, ještě více potom mezi německým obyvatelstvem.⁸² V centru okresu – Sušici – zcela převažovali obyvatelé české národnosti. V obecních volbách roku 1919 zde zvítězili s nadpoloviční většinou sociální demokraté, avšak ještě téhož roku jimi obsazená reprezentace města odstoupila a její práci vykonávala správní komise. Po obecních volbách konaných v létě 1922 se stal starostou města národní demokrat Jan Seitz, s jehož příchodem začalo období meziválečné konjunktury, která ho udržela v úřadu až do roku 1941, kdy byl okupačními orgány zatčen a uvězněn.⁸³

V meziválečném období nenastal na Sušicku oproti době před rokem 1918 významnější hospodářský rozvoj. Nebyla tu perspektiva rozvoje průmyslu a navíc stále zůstávalo špatné dopravní spojení. Chyběla rozvinutější železniční síť, region protínala pouze dráha Klatovy – Sušice – Horaždovice předměstí. Větší splavné toky či kvalitní silnice zůstávaly mimo okres. Z továrních provozů okresu dominovala sirkárna SOLO a koželužské továrny Schwarzkopf. Ve zbytku okresu byla průmyslová výroba zanedbatelná a zcela převažoval agrární způsob obživy, jenž v Pošumaví neposkytoval dostatečnou úživnost, což vedlo k masivní emigraci za hranice okresu⁸⁴

Bezprostředně po vzniku Československé republiky se německé obyvatelstvo na Sušicku začalo projevovat odstředivě. Iniciativa Němců v Kašperských Horách pokusit se připojit k německé župě Böhmerwaldgau však skončila zásahem výpravy vyslané právě ze Sušice.⁸⁵ Znovu se situace v pohraničí začala vyostřovat až v souvislosti s parlamentními volbami na jaře

⁸² PELANT, Jan. *Okresní úřad Sušice 1850–1945*. Plzeň 1963 (= Inventáře a katalogy fondů státního archivu). s. 17.

⁸³ LHOTÁK, Jan a kolektiv. *Historický atlas měst České republiky. Svazek č. 27: Sušice*. s. 14–17.

⁸⁴ Historie města[online], [cit. 2017–22–3]. Dostupné z: <http://www.mestosusice.cz/susice/fr.asp?tab=snet&id=560>.

⁸⁵ HOZMAN, Josef. *Šumava za převratu I–II*, Sušice: J. Hozman, 1935.

1935. Jejich výsledky byly důkazem postupného směřování naprosté většiny německého obyvatelstva do lůna nacistické ideologie. V ryze německém okrese Hartmanice získala Sudetoněmecká strana 61,1 % celkových hlasů, ve smíšeném okrese Kašperské Hory 30,5 %, v převážně českém okrese Sušice pouhých 7,5 % všech hlasů.⁸⁶ I když v letech 1936 a 1937 prodělávala Sudetoněmecká strana řadu vnitřních krizí, demokratické síly jich nevyužily, neboť byla přitažlivost hitlerovského Německa mezi německou menšinou v Československu velmi silná.⁸⁷ Po parlamentních volbách se konaly i volby do okresního a zemského zastupitelstva, ve kterých získala v politickém okrese Sušice agrární strana 3 mandáty, českoslovenští sociální demokraté 3 mandáty, národní socialisté 1 mandát, živnostníci 1 mandát, Henleinova strana 5 mandátů a Národní sjednocení 1 mandát. Komunisté, fašisté, němečtí křesťanští sociálové a němečtí agráři vyšli z těchto voleb bez mandátu.⁸⁸ Dne 11. ledna 1936 bylo nedaleko Nýrska v obci Svatá Kateřina objeveno nacistické špionážní středisko, které mělo za cíl působit na studenty. Na tuto událost reagoval studentský časopis S 36 následovně: „*S radostí jsem přijal snahu časopisu S 36 vzbudit zájem mezi středoškolskými studenty o menšiny. Dnešní agilnost Henleinovy strany, která soustřeďuje snad 90 % německé mládeže v naší republice a která je v přímém styku s Třetí říší, jak ukazuje nedávný příklad německého studenta v šumavské obci Sv. Kateřina, kde se němečtí středoškoláci organizovali v tajných protistátních spolcích a udržovali styky s hitlerovskými úderníky, nás nutí, abychom se více zajímali o naše pohraniční území. Myslím, že by bylo prospěšné zřídit v našem časopise vlastní hraničářskou hlídku....Moulis, Masarykovo reálné gymnázium v Plzni.*“⁸⁹

Novou koncepcí československé armády ztělesnilo v září 1935 v regionálním rámci oddělení III. praporu pěšího pluku 35 z Klatov, které se

⁸⁶ Sušické listy, 24. 05. 1935, XVIII/21, s. 3.

⁸⁷ RADVANOVSKÝ, Zdeněk. *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945, svazek 7.* s. 56–57.

⁸⁸ Sušické listy, 31. 05. 1935, XVIII/22, s. 1.

⁸⁹ RADVANOVSKÝ, Zdeněk. *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945, svazek 7.* s. 56.

přestěhovalo do nově zbudovaných prostorů tzv. Machníkových kasáren na konci Plánické ulice. Tento akt znamenal pro československé obyvatelstvo ve městě a jeho okolí významný symbol odhodlání, proč bránit Československou republiku před nacistickým nebezpečím. Spolupráce mezi politickou reprezentací Československé republiky a vojenským velením vyvrcholila v květnu 1936 poté, co byl přijat zákon č. 131/1936 Sb. o obraně státu. Nejdříve byly personálně posíleny četnické stanice v pohraničí, dále bylo přijato 400 nových příslušníků finanční stráže. *„Obě tyto složky byly totiž podle zákona č. 131/1936 Sb. zařazeny do nově ustanovených jednotek přímé obrany hranice, pro které se zavedlo označení Stráž obrany státu (známé hlavně pod zkratkou S.O.S.).“*⁹⁰ Naproti tomu se v Sušici kasárny přes úsilí samosprávy zřídit nepodařilo.

Na přelomu jara a léta 1937 probíhaly na Sušicku opevňovací práce, zahrnující výstavbu pevnůstek a bunkrů (tzv. řopíků). Počátkem června 1938 se konaly obecní volby, kdy na německých územích zcela zvítězila Henleinova strana. Přívržencům nacionálního socialismu radikálně stoupla odvaha zejména poté, co československá vláda dne 13. června 1937 odvolala částečnou mobilizaci. Orgány samosprávy v rukou Sudetoněmecké strany a někteří majitelé velkostatků, kteří sympatizovali s nacisty, požadovali náhradu škod, které jim mobilizace na majetku způsobila. Po této události již začali někteří obyvatelé pohraničí opouštět své domovy. Židovští živnostníci prodávali své podniky, mnohdy i pod cenou, aby získali kapitál na nový začátek. Další uprchlíci byli z řad reprezentantů antiněmeckých stran a spolků, hlavně se jednalo o německé sociální demokraty. České obyvatelstvo v pohraničních regionech převážně zůstávalo, neboť se většinou jednalo o státní zaměstnance, které zde držela přísaha.⁹¹

⁹⁰ JIRÁK, Jan. *Klatovsko pod nacistickým útlakem: Události na Klatovsku v letech 1933 až 1947*. Klatovy: Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše, 2015. s. 11.

⁹¹ JIRÁK, Jan. *Klatovsko pod nacistickým útlakem: Události na Klatovsku v letech 1933 až 1947*. s. 18.

Sudetoněmecká strana měla v regionu aktivní zástupce, sjezdu v Karlových Varech 24. dubna 1938 se zúčastnili i delegáti z německých částí okresů Klatovy, Sušice a Prachatice.⁹² Na pokyny Německa a vedení strany stupňovali provokaci vůči československému obyvatelstvu, aby byl obhajitelný útok na Československou republiku. Hájili se tím, že se jedná o pomoc sudetským Němcům, kteří jsou pronásledováni vládou i obyvatelstvem. Dne 7. srpna 1938 se v tomto regionu odehrál incident, který posloužil Henleinovcům v protičeskoslovenské kampani: *„Dne 7. srpna 1938 došlo v hostinci v osadě Glaserwald k hádce mezi henleinovci a německými sociálními demokraty. Hádka vyústila ve rvačku. Dělník Robert Hoiden z Rejštejna, který uprchl před politickým pronásledováním a jehož sestru fašisté zavraždili, se bránil proti henleinovským útočníkům nožem a jednoho z nich, Baierleho, smrtelně zranil. Hádce ani rvačce nebyl přítomen ani jeden Čech! Přesto německý tisk na předních stránkách uváděl: „Znovu smrtelná oběť českých vražedných štvanic“, nebo „Dvacet let jsou jednotliví příslušníci německého obyvatelstva ohrožováni na životě poštvanými a k násilnostem popuzovanými litry české národnosti“.*⁹³ Pohřeb se konal v Dobré Vodě, z okolí se sjelo 4 000 příslušníků Sudetoněmecké strany. Nechyběly uniformy, symboly, prapory a projevy nenávisti proti československému obyvatelstvu. Tuto smrt vyšetřoval v Sušici a Klatovech člen Runcimanovy mise major Sutton-Pratt 10. srpna 1938.⁹⁴ Další útok následoval 13. září v Kašperských horách po rozhlasovém projevu Adolfa Hitlera. Němci se shromáždili u spolkového domu, odkud pokračovali na náměstí, cestou zpívali říšsko-německé hymny. Orgány československé státní policie proti těmto provokacím nijak nezakročily. Poté co se zástupy rozešly, ordneři začali odstraňovat české nápisy, v hotelu Bílá růže, který patřil Josefu Reckerzügelovi, demolovali vnitřní zařízení, zbili vedoucího německých sociálních demokratů a bývalého starostu města. Po stržení české tabule z místní měšťanské školy již

⁹² RADVANOVSKÝ, Zdeněk. *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945*. sv. 7. s. 58.

⁹³ HROPENIAK, Vladimír. *Mnichov 1938 a šumavské pohraničí*. s. 5.

⁹⁴ HROPENIAK, Vladimír. *Mnichov 1938 a šumavské pohraničí*. s. 5.

zakročilo četnictvo, některé Němce zatklo. V noci se nacisté seskupili před četnickou stanicí a domáhali se propuštění zatčených Němců. Takovéto incidenty však nebyly ojedinělé a útoky na československé obyvatelstvo jen přibývaly.⁹⁵ Například členové SdP podnikli akci v Hartmanicích, došlo k bouřím proti Čechům. Ulicemi šly davy poštvaných Němců vedených ordnery, zpívaly velkoněmecké písně a odevšad se ozývalo: „*Heil Hitler*“. Zfanatizovaní Němci vytloukali Čechům okna, české nápisy byly zamazány a státní znaky odstraňovány. Podobná situace se odehrávala i v Kašperských Horách.⁹⁶

3.2 Změny v podobě okresu spojené s přijetím mnichovské dohody

Rok 1938 představoval pro celou Československou republiku nejdramatičtější období novodobé historie a hluboce zasáhl životy několika generací. Přijetím mnichovského diktátu se město Sušice náhle ocitlo ve zcela nové geopolitické situaci na hranici Německé říše. Politický okres Sušice se zmenšil z původních 81 697 hektarů na 29 536 hektarů (36,2 % z původní plochy) a počet obyvatel klesl ze 48 tisíc na pouhých 21 tisíc (43,8 % obyvatel).⁹⁷ Konkrétně se jednalo o celé Hartmanice a velkou část Kašperskohorska, konkrétně o 34 obcí.⁹⁸ Zábor tohoto území měl za následek hromadný přesun státních úřadů, škol, veřejných ústavů a průmyslových podniků do neobsazeného českého vnitrozemí.⁹⁹

Vymezením nových hranic v sušickém okrese došlo k porušení stávající sítě komunikací, takže po obsazení území vznikly úvahy na reorganizaci politické správy, které souvisely s požadavkem rozšířit dosavadní železniční komunikace. Nešlo však o vybudování nové tratě, ale o přestavbu té původní tak, aby zde mohlo být rychlíkové a přímé spojení západních Čech s jižní Moravou

⁹⁵ HOPENIAK, Vladimír. *Mnichov 1938 a šumavské pohraničí*. s. 21.

⁹⁶ Kronika města Sušice [online], [cit. 9-7-2017]. Dostupné z: http://www.portafontium.eu/iipimage/30460132/soap-kt_00564_mesto-susice-1935-1943_0670.

⁹⁷ REBSTÖCK, Radovan. *Sušice 1938–1945: Okupace a osvobození*. s. 3.

⁹⁸ PELANT, Jan. *Okresní úřad Sušice 1850–1945*. Plzeň 1963 (= Inventáře a katalogy fondů státního archivu). s. 9–10.

⁹⁹ JANÁK, Antonín, Sušické listy, 21. 10. 1938, XXI/43, s. 1.

(Domažlice – Klatovy – Sušice – Horažďovice – Písek – Tábor – Jihlava – Brno). Dalším požadavkem bylo zavedení nové trasy autobusové dopravy, aby byla Sušice stále středem turistické oblasti. Stejně tak bylo požadavkem zachování autobusového spojení se vzdálenějšími částmi zmenšeného okresu kvůli dostupnosti železnice a průmyslových podniků, aby došlo k hospodářskému povznesení doposud opomíjených obcí. Nejdůležitějším spojením se měla stát autobusová linka mezi Sušicí a Staškem po trase Sušice – Chmelná – Podmokly – Dražovice – Lazna – Javorník – Stachy, a to kombinovaně v obou směrech. Toto spojení mělo zajistit především příliv turistů a posílení průmyslu, který by přispěl k hospodářskému vzestupu kraje.

Po obsazení pohraničí se každý český občan dostal do situace, kdy se prakticky ze dne na den stal občanem cizího státu. Češi na odstoupeném území byli nenáviděni a utlačováni, zbývala jim buď možnost zůstat a doufat, že je z domovů nikdo nevystěhuje a že neztratí svá zaměstnání, nebo utéci do vnitrozemí. Hlavní skupinu uprchlíků tvořili lidé, kterým minulost nedovolovala zůstat, neboť ztělesňovali prvorepublikový systém. „*Například bývalý starosta Hans Ruppert musel uprchnout v září 1938 z Nýrska do Klatov, aby se vyhnul zatčení, ale gestapo¹⁰⁰ ho vypátralo a deportovalo do koncentračního tábora.*“¹⁰¹ O tyto lidi mělo největší zájem právě GESTAPO. Druhou skupinu emigrantů tvořili státní zaměstnanci a zaměstnanci firem sídlících ve vnitrozemí. Třetí skupinou byli obyčejní lidé, kteří nechtěli žít v cizí zemi, protože měli obavy z politických obtíží či hospodářských těžkostí, které by mohly vzniknout.¹⁰²

Začátek obsazování českého pohraničí byl stanoven na 1. říjen 1938 a první okupační pásmo bylo v pošumavské oblasti. Vstup německých jednotek na české území byl stanoven na 2. hodinu odpolední. Dohodou uzavřenou 30. září 1938

¹⁰⁰ Geheime Staatspolizei (zkráceně GESTAPO) byla tajná státní policie, která vznikla přeměnou tajné pruské státní policie v roce 1933. Zakladatelem GESTAPA byl Hermann Göring, v roce 1934 se dostalo pod vedení SS.

¹⁰¹ JIRÁK, Jan. *Klatovsko pod nacistickým útlakem: Události na Klatovsku v letech 1933 až 1947*. s. 18.

¹⁰² RADVANSKÝ, Zdeněk. *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945, svazek 7*. s. 7.

bylo ujednáno vytvoření takzvaného neutrálního pásma mezi ozbrojenými silami, aby nedocházelo ke střetům. Počátkem října nařídilo ředitelství okupačních prací evakuaci transportovatelného materiálu z opevnění, a to na základě dohod o evakuaci materiálu s německou stranou. Přesuny civilního obyvatelstva řídilo ministerstvo vnitra a ministerstvo pošt a telegrafů.¹⁰³

„Operační pásmo jednotek německé armády vojenský podvýbor ohraničil na severozápadě linií, vymezenou šumavskými pohraničními obcemi Knížecí Pláně – Bučina – Kvilda. Jihovýchodní prozatímní mez 1. etapy se opírala o čáru, vyznačenou povltavskými osadami Frýdava – Přední Výtoň– Reiterschlag.“¹⁰⁴

Rozmanitá skupina československých, německých, britských, francouzských a italských vyšších důstojníků a generálů prodiskutovala nad podrobnými vojenskými mapami detailní vedení limitní čáry, která měla ohraničit 1. etapu prvního okupačního úseku.¹⁰⁵ Pokyny ministerstva vnitra ohledně delimitační čáry na území jižních Čech byly stanoveny takto: *„Přímka, vedená směrem od Českého Krumlova K Chvalšínám až jižně od Kašperských Hor a odtud přímým směrem na západ až ku státní hranici. Od Českého Krumlova na jihovýchod prodloužením zmíněné přímky přibližně až k hranici politického okresu Česko-Krumlovského a odtud na jih až k státním hranicím. Kaplice zůstává tedy východně od této přímky, Vimperk a Kašperské Hory na sever. Veškerá státní (policejní, berní, finanční, poštovní, železniční, lesní) úřady a státní menšinové školy položené na jih od této přímky necht' se okamžitě odeberou se všemi svými zaměstnanci a jejich rodinami k nejlépe dosažitelným okresním neb státním policejním úřadům (expositurám) ležícím na této čáře nebo nad ní, kdež vyčkají dalších pokynů. Příslušníci ozbrojených strážních sborů necht' vezmou s sebou veškerou výstroj a výzbroj. Úřadovny se zařízením necht' úřady odevzdají starostům obcí nebo jiným odpovědným místním funkcionářům a vyžádají si*

¹⁰³ BENDA, J., *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938–1939*. s. 63.

¹⁰⁴ STRAKA, Karel. *Vojáci, politici a diplomaté: Československá vojenská delegace na jednání mezinárodního výboru v Berlíně a odstoupení Českého pohraničí v říjnu 1938*. s. 41.

¹⁰⁵ STRAKA, Karel. *Vojáci, politici a diplomaté: Československá vojenská delegace na jednání mezinárodního výboru v Berlíně a odstoupení Českého pohraničí v říjnu 1938*. s. 41–42.

potvrzení“.¹⁰⁶ Vojenský podvýbor dále stanovil neutrálního pásma v celkové rozloze 3 km. V praxi to znamenalo, že na hraničních přechodech měly jednotky Wehrmachtu zastavit svůj postup nejméně 1500 m jižně od toku Teplé Vltavy. Československé jednotky měly po ústupu za Teplou Vltavu udržovat tu samou vzdálenost na sever od levého břehu řeky. Vojenský podvýbor se v souvislosti s detaily neutrálního pásma usnesl na zvláštní úpravě bezpečnostních zón. První zóna byla situována západně od silnice Knížecí pláně – Kvilda a měla ji ovládat německá armáda, druhá ležela na východ od silnice spojující Prýdavu s Reiterschlagem. Avšak i této komunikace se měl již 1. října 1938 zmocnit Wehrmacht.¹⁰⁷

Telefonogramem ze dne 5. října 1938 bylo oznámeno prezídiem Zemského úřadu v Praze toto: „7 až 10. října 1938, jest stanoveno odstoupení dalších částí území v jižních Čechách bez plebiscitu, které tvoří pátý úsek.“¹⁰⁸ Obecní úřad v Nezdicích na Šumavě vydal prohlášení 9. října 1938 o okupaci hory Ždánov, která od nepaměti patřila svým katastrem k Nezdicím. Tato hora svým lesním bohatstvím zajišťovala obživu více než třetině obyvatelstva, dále se zde nacházely středověké zlatodoly, které byly kvůli nedostatku přístupných cest opuštěny. Ztrátou této hory byla obec ještě více ochuzena, načež byla sepsána petice, předložená delimitační komisi, v níž byl požadavek o vynaložení co největší snahy pro opětovné získání této hory.¹⁰⁹

Na dožádání doplňovacímu okresnímu velitelství v Písku byl dne 24. října 1938 předložen kompletní seznam obcí a osad, které připadly k Německé říši. Ze soudního okresu Sušice to byly: Albrechtice, Humpolec s osadou Milčice, Mochov, Dolní Kochánov (osada z politické obce Petrovice), Svinná, Rok (osada z politické obce Podmokly), Vrabcov (osada z politické obce Sušice), Dolní

¹⁰⁶ Státní okresní archiv Klatovy. Fond Okresní úřad Sušice (prezidiální spisy), karton č. 1.

¹⁰⁷ STRAKA, Karel. *Vojáci, politici a diplomaté: Československá vojenská delegace na jednání mezinárodního výboru v Berlíně a odstoupení Českého pohraničí v říjnu 1938*. s. 41–42.

¹⁰⁸ Státní okresní archiv Klatovy. Fond Okresní úřad Sušice (prezidiální spisy), karton č. 1.

¹⁰⁹ Státní okresní archiv Klatovy. Fond Okresní úřad Sušice (prezidiální spisy), karton č. 1.

Těšov (osada z politické obce Javoří), Dlouhá ves se všemi osadami. Ze soudního okresu Hartmanice se jednalo o všechny politické obce se všemi osadami a ze soudního okresu Kašperské Hory obce: Velký Bor se všemi osadami, Kašperské Hory, Kozí Hřbet, Rejštejn, Horská Kvilda, Nicov, Srní, Popelná a Krousov (osady z politické obce Stachy) a Tuškov se všemi osadami.¹¹⁰ Tím byl oddělen celý okres hartmanický a více než polovina okresu kašperskohorského. Po celou dobu nepřestávaly obavy, že bude zabrána i Sušice a blízká dráha.¹¹¹

Až doposud měřil sušický politický okres 81 705 hektarů, z čehož bylo odděleno soudním okresem hartmanickým 30 814 hektarů a soudním okresem kašperskohorským přibližně 15 000 hektarů, to znamenalo, že z původní plochy okresu zbylo pouze 44 %. Podle sčítání lidí z roku 1930 se odlučuje z politického okresu Sušice zhruba 19 000 obyvatel německé národnosti a pro českou část okresu zbývá 30 000 tisíc obyvatelstva.¹¹²

3.3 Školní a kulturní germanizace

Po obsazení českého pohraničí začalo docházet k politickému a národnostnímu útisku českého obyvatelstva, který zasahoval jak do společenského a kulturního života, tak i do života rodinného a soukromého. Nejvýrazněji se to projevilo na školství, které se mělo stát jedním z nástrojů germanizace.¹¹³ „*Po prvním náporu na úplnou germanizaci školství byla kombinována metoda výchovy všech českých dětí v nekvalifikované, i když česky mluvící pracovníky, s metodou změny jejich světového názoru ve prospěch*

¹¹⁰ Státní okresní archiv Klatovy. Fond Okresní úřad Sušice (prezidiální spisy), karton č. 1.

¹¹¹ Kronika města Sušice [online], [cit. 9-7-2017]. Dostupné z: http://www.portafontium.eu/iipimage/30460132/soap-kt_00564_mesto-susice-1935-1943_0680?x=253&y=43&w=755&h=459.

¹¹² Sušické listy, 7. 10. 1938, XXI/41. s. 2.

¹¹³ BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a České obyvatelstvo 1938–1945*. s. 99.

nacionálního fašismu a německé říše a nakonec i s metodou politického a rasového výběru nevelkého počtu jednotlivců pro splnutí s němečtím.“¹¹⁴

Ihned po příchodu německého vojska byly v zabraném pohraničí zrušeny naprosto všechny české střední školy, všeobecné i odborné, dvouleté i čtyřleté, včetně učitelských ústavů. „*V celém pohraničí bylo zakázáno 27 reálných gymnázií, z toho 16 přímo v sudetské župě a 3 učitelské ústavy, z toho 2 v župě. 2 reálná gymnázia z jižních Čech byly, navíc přemístěny do vnitrozemí.*“¹¹⁵ Dne 22. listopadu 1938 byla evakuována škola v Albrechticích, vnitřní vybavení bylo ponecháno a odstěhovány byly jen zásoby paliva a nábytek řídicího učitele a učitelky. Rovněž došlo k vystěhování místního faráře Čecha.¹¹⁶

Kromě uzavírání českých škol nacisté usilovali i o to, aby české děti nemohly chodit do českých škol ve vnitrozemí. Například na podzim v roce 1938 se demarkační čára přiblížila až k okrajům města Sušice a děti z Roku a z Vrabčova nesměly navštěvovat Obecnou školu v Sušici.¹¹⁷ V místech, kde nezůstala žádná česká škola, byli rodiče nuceni posílat své děti do německých škol. „*Hned od počátku měly být české děti převáděny do německých obecních škol, do měšťanských a středních škol měli být přijímáni jenom ti, co uměli německy a u nichž byly rasové i politické předpoklady, že se brzy poněmčí.*“¹¹⁸

Germanizace v okupovaném pohraničí se dotkla i knih a knihoven. Již v prvních dnech byly zrušeny české menšinové knihovny a knihy spáleny či zničeny. Byla uzavřena i většina knihoven českých obcí, i když výnosem z 9. prosince 1938 říšského komisaře pro sudetská území bylo povoleno po revizi

¹¹⁴BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a České obyvatelstvo 1938–1945*. s. 99.

¹¹⁵BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a České obyvatelstvo 1938–1945*. s. 102.

¹¹⁶ Státní okresní archiv Klatovy. Fond Okresního úřad Sušice (prezidiální spisy), karton č. 2.

¹¹⁷ HALLA, Václav. *Sušicko za okupace 1939–1945*. Sušice: Spořitelna města Sušice, 1947. s. 17.

¹¹⁸BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a České obyvatelstvo 1938–1945*. s. 102.

otevřít obecní knihovny, praxe zůstala i nadále nejednotná, lišilo se to podle jednotlivých oblastí.¹¹⁹

Nacisté znemožňovali Čechům veškerý kulturní i společenský život. Česká kina byla uzavřena, brzy byla zakázána i divadelní ochotnická představení a veškeré veřejné kulturní akce. Čechům bylo zakázáno veškeré shromažďování, dokonce i používání českého jazyka při církevních obřadech v kostelích, také na pohřbech i svatbách a zvláště pak při poutích, které byly také zakázány.¹²⁰ V první řadě byl zakázán Sokol a politické spolky nesměly vyvíjet žádnou činnost.¹²¹

3.4 Postup odsunu českého obyvatelstva z pohraničí

V Berlíně byla uzavřena dohoda o pohybech vojsk pro 1. říjen 1938 dne 30. září téhož roku. Byl to počátek obsazování prvního pásma v pošumavské oblasti. Dne 2. října. 1938 jednotky 85. pluku vyrazily z Pasova na Horskou Kvildu, ostatní roty pokračovaly dále až k Dlouhé Vsi. V té době byla „*Sudetoněmecká strana přidružená k NSDAP (Národně socialistická německá dělnická strana) a místní organizace Horská Kvilda přidružená okrsku Kašperské Hory. Součástí Národně socialistické německé dělnické strany byly též oddíly SA (Sturmabteilung) a HJ (Hitlerjugend), které činnosti této strany od počátku války posilovaly.*“¹²² Nově utvořený zemský kraj Kašperské Hory nyní spadl pod vládní okres Niederbayern–Oberpfalz se sídlem v Regensburgu. Potravinové se začaly prodávat za pevně stanovené ceny a byly uzavřeny velkoobchody židovských podnikatelů.¹²³

Telefonogram přijatý v 1:45 hodin v noci 1. října 1938 byl dodatkem pokynu ministerstva vnitra o vyklizení jižních Čech před německou okupací. Při

¹¹⁹BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938–1945*. s. 117.

¹²⁰BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938–1945*. s. 118.

¹²¹RADVANSKÝ, Zdeněk. *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945*, svazek 7. s. 80.

¹²²KUNCL, Petr. *Tam na Šumavě: Kronika Šumavské obce Horská Kvilda*. s. 259.

¹²³KUNCL, Petr. *Tam na Šumavě: Kronika Šumavské obce Horská Kvilda*. s. 260.

vyklízení úřadů mělo vnitřní zařízení zůstat neporušené na místě. Podle usnesení sem patřila zařízení pevná a potřebná k provozu, nikoliv však zásoby surovin a zboží. Dále byli státní zaměstnanci a jejich rodinní příslušníci shromažďováni na železniční trati Černý Kříž – Strakonice nebo na tratích Horní Planá – Český Krumlov – České Budějovice, České Budějovice – Kaplice – České Budějovice, pokud byly tyto trati v provozu. Přibližný počet státních zaměstnanců a jejich rodinných příslušníků a nejnnutnějších zavazadel měl za úkol zjistit okresní úřad až na shromaždišti. Vagony objednával okresní úřad u nejbližší železniční trati. V místech, kde nelze zajistit železniční dopravu, se okresní úřad postaral o náhradní dopravu či pomoc od vojska.¹²⁴

Na počátku října 1938 nařídilo ředitelství opevňovacích prací na základě dohod s německou stranou evakuaci transportovatelného materiálu z opevnění. Ministerstvo vnitra a ministerstvo pošt a telegrafů řídilo přesuny civilního obyvatelstva. Dne 10. října 1938 byla zahájena demobilizační opatření a ti vojáci, kteří bydleli v zabraných krajích, byli propouštěni do civilu. Také dopravní prostředky byly z důvodu evakuace přetíženy. Německá strana požadovala, aby byl zachován „ordnungsmässiger Zustand“, což znamená, že mělo být vráceno či nahrazeno vše, co bylo odvezeno, anebo zničeno, a to nejen od veřejnoprávních institucí, ale i od soukromníků. Finální vyřešení sporu bylo ve prospěch německé strany: „*Stávající zařízením se rozumí veškerý majetek bez ohledu, je-li v držení státu či jedince, je-li stávající neboli pevný (továrny, elektrárny, vodovody) či pohyblivý (lokomotivy, suroviny).*“¹²⁵ Demarkační čára nebyla pevně stanovena, během celé doby měla čtyři různá ohraničení. Byla vyznačena červeně obarvenými dřevěnými kolíky.

Dne 8. října 1938 odjel poslední vlak s prchajícími Čechy, bylo to dvacet vagónů. Ten samý den začalo GESTAPO se zatýkáním českých obyvatel, kteří

¹²⁴ Státní okresní archiv Klatovy. Fond Okresní úřad Sušice (prezidiální spisy), karton č. 2

¹²⁵ BENDA, Jan. *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938–1939*. s. 63–64.

zůstali. Nacistická správa nařídila přejmenovat některé ulice. Po příchodu německých jednotek do Hartmanic došlo k zabírání veškerého nemovitého majetku po uprchlých Češích, zejména po místních židovských komunitách.¹²⁶ Usnesení obecní rady v Kašperských Horách ze dne 28. října 1938 svědčí o umíněnosti nacistů, bylo zde rozhodnuto, aby „*hrad Kašperk byl věnován Vůdci jako výraz díků za osvobození od české nadvlády.*“¹²⁷

3.5 Ubytování uprchlíků

Ubytovací situace byla neobyčejně komplikovaná, protože mnoho migrantů ze zabraného pohraničí nenalezlo náhradní nebo alespoň prozatímní domov u svých příbuzných či známých. Musely se tak o ně postarat zejména dobročinné organizace společně s úřady a ministerstvy, později Ústav pro péči o uprchlíky.¹²⁸ Dne 12. října 1938 bylo československou vládou vydáno nařízení č. 228 Sb. o mimořádných nařízeních bytové péče, která zakazovala spojování více bytů v jeden a používání bytů k jiným účelům než k bydlení. Dále přikazovalo vlastníkům bytů pronájem neobydlených místností na pokyn okresního úřadu, aby zmírnila ubytovací problémy spojené s uprchlickou krizí.¹²⁹

Do Sušice utíkali lidé ze svých domovů v pohraničí již od začátku září. Policejní úřad v Sušici vyzval dne 17. září 1938 městský úřad, aby vyčíslil množství uprchlíků, kde jsou ubytováni a kde jsou stravováni. Mnozí z nich našli přístřeší v budově gymnázia, v měšťanské škole, obecné škole nebo v klášteře školských sester De Notre Dame. Stravování zajišťoval těmto uprchlíkům městský chudobinec. V celém pohraničí byl přísně kontrolován pohyb osob. Například Regině Osvaldové a její rodině byl dne 10. října 1938 vydán příkaz, aby se neprodleně vrátila do svého bydliště v Srní na území, které bude odevzdáno říšskoněmecké vládě, a to vše pod pohrůžkou použití nucených

¹²⁶CHMELENSKÝ, Michal. *Židovské komunity na Sušicku*. Plzeň: Západočeské muzeum, 2013. s. 73.

¹²⁷RADVANSKÝ, Zdeněk. *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945, svazek 7*. s. 64–65.

¹²⁸RADVANSKÝ, Zdeněk. *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945, svazek 7*. s. 18–20.

¹²⁹BENDA, Jan. *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938–1939*. s. 199.

prostředků. Kateřina Uhlíková, která uprchla do Nezdic z Mostu, si s sebou přivezla pouze šatstvo a zbytek jejich věcí zůstal v Mostě. Důvodem jejího odchodu byly politické důvody.¹³⁰

3.6 Zapojení do pracovního procesu

Dalším tíživým úkolem druhé republiky se stala otázka zaměstnanosti, se kterou se musela vypořádat co nejdříve, protože se jednalo o jeden ze způsobů, jak snížit náklady na pomoc migrantům.¹³¹ Československé úřady apelovaly na velké firmy, aby přednostně přijímaly přistěhovalce.¹³² Dne 11. října 1938 se poměry v nezaměstnanosti dočkaly prozatímního řešení, protože bylo vydáno vládní nařízení, na jehož základě byly utvořeny pracovní útvary, do kterých okresní úřady prozatímně umisťovaly osoby bez práce.¹³³ Hlavní náplní práce v těchto jednotkách byly především opravy silnic, železnic a regulace velkých toků.

V polovině února 1939 existovalo již 19 pracovních táborů o 72 rotách.¹³⁴ Ve chvíli, kdy uprchlík získal práci, ztratil nárok na státní podporu, a proto mnoho uprchlíků tohoto nařízení nedbalo. To však mělo za následek odpor místních lidí.¹³⁵ Vládou Rudolfa Berana bylo dne 2. března 1939 vydáno nařízení č. 72/1939, na jehož základě vznikly kárné pracovní tábory, do nichž měly být umístěny osoby, které dosáhly plnoletosti, ale pracovat nechtěly, nebo lidé, kteří neplnili zdárně své povinnosti.¹³⁶

¹³⁰ Státní okresní archiv Klatovy. Fond Okresní úřad Sušice (prezidiální spisy), karton č. 1.

¹³¹ BENDA, Jan. *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938–1939*, s. 352.

¹³² RADVANOVSKÝ, Zdeněk. *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945*, svazek 2. s. 34.

¹³³ GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan. *Druhá republika 1938–1939: Svár demokracie a totality v politickém a kulturním životě*, s. 176.

¹³⁴ BENDA, Jan. *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938–1939*, s. 201–202.

¹³⁵ RADVANOVSKÝ, Zdeněk. *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945*, svazek 2. s. 37.

¹³⁶ Vládní nařízení č. 72/1939 Sb. o kárných pracovních táborech [online], [cit. 25–3–2017]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-aspi/?Id=7350&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

3.7 Příběhy pamětníků

V této podkapitole se věnuji skutečným příběhům lidí, kteří byli nuceni v roce 1938 opustit své domovy. Příběhy zařazuji pro dokreslení celkového obrazu vystěhování tak, jak jej vnímali tamní obyvatelé.

Ozvláštní výpovědní hodnotu má životní příběh Marie Vrhelové (*1929), která okamžiky roku 1938 prožívala v Albrechticích u Sušice, které byly již v 19. století dějištěm národnostního potýkání českého a německého etnika. Podle vyprávění paní Vrhelové bylo v meziválečném období soužití Čechů a Němců celkem poklidné. V Albrechticích žilo kolem čtyř set Čechů a asi dvou set Němců. *„To soužití s Němci bylo normální. Nebyly žádné hádky, nic. Jen jsme se nestýkali. Češi si založili vlastní hasičský sbor, náš tatínek byl jednatelem, a Němci si založili také svůj. Do roku 1918 tady byla německá škola, vyučovalo se německy. Byl tady pan farář Vlk. Mše svaté byly česky, potom německy, nebo obráceně. Soužití dobré. Ale potom, když to začal Heinlein, začali Němci vystrkovat růžky. Pan farář Jarolímek, který sem byl dosazen po panu faráři Vlkovi, chtěl, aby bylo všechno české. I když musel sloužit mše svaté i německy. Ale šlo to. Nevyvolávali rvačky. Ale například vždycky, když měli ples čeští hasiči, tak hořelo „u Fínů“, jmenovali se Princovi, bylo to na samotě, a vždycky tam hořela stodola. Ale vždycky byla dobře pojištěná. A ti Princovi se hlásili k Němcům. Když začal ten Heinlein, někdy v letech 1933–1934, spousta Němců z Albrechtic se nechala vypsát z katolické víry a dali se k evangelíkům. Byla sem dosazena německá „industriálka“ přímo z Berlína, bydlela tady za náma v „Kozím rohu“, u Wagnera, my jsme tam říkali u Matesů, a ta vedla německou mateřskou školku. A ti Němci se tam začali scházet a kout pikle.*

Čtyřiaadvacátého (1938) nás Němci zabrali a šestadvacátýho přišlo pro tatínka gestapo a odvedli ho. Náš tatínek měl zuby jako perly, ale když se vrátil, zbylo mu pár zubů. Bylo to zlá doba. Tam právě skončilo moje dětství, protože už zůstávaly jen slzy a strach. Tak tatínka odvezli na Kašperské Hory. Náš tatínek při záboru vůbec nebyl doma. Byl v Sušici, vyřizoval si tam prodloužení

zaměstnání, zřejmě to už ale nešlo. To ráno při snídani maminka říkala: „Tati, dneska nikam nechod! Mně se zdálo, že jsi dělal na prazích nejšle a měl jsi na sobě sváteční šaty. Mám strach, aby se ti něco nestalo.“ Než bylo deset hodin, tak se jí sen vyplnil. Přišli pro něj albrechtičtí ordneři¹³⁷. My jsme měli seno na půdě, tak propichovali to seno, prohledali všechno. Jeden pán měl dlouhý kožený kabát, klobouk měli oba, ten jeden měl takové zelenavé sako ... Tatínek něco říkal mamince německy, potom řekl: „Maminko, děti, já jdu s nima, nevím kdy přijdu.“ Já jsem začala křičet: „Tati, tati!“ Dostala jsem facku, že jsem druhou vzala o zeď, měla jsem rozbité čelo. Tak tatínka odvedli a vrátil se nám někdy začátkem dubna. Ale hned po Velikonocích musel jít na práci do Německa. Byl v Geislingen (an der) Steige, u firmy, která opravovala železniční tratě apod. Na dovolenou přišel až na Vánoce, to měl čtyři dny volna. Ale jakmile přišel, musel se hlásit v Dlouhé Vsi na policejní stanici. Potom přišel zase až v létě, na týden. Nakonec se s tou firmou dostali až do Ruska.

Když tatínka zavřeli, tak šla maminka prosit k Šimonům. To byla také smíšená rodina. Tak tam šla prosit, jestli by nevěděli, kde tatínek je. A on ji vykop. To byl zlý člověk. Jinak kdo byl kovanej Němčour, tak to byl Leo Hrádek, ten se s nikým nebavil, to byla prostě nadržasa. Jestli někomu škodil nebo ne, nevím. Ale když byli pro tatínka, tak tam byl, s puškou. Pak tady bydlel nějaký Modl vedle nás, ten tam taky přišel. Měli pásky na rukách, byli tady na louce, jako kdyby byl tatínek nějaký zločinec, chtěl je zabít nebo co. Když nás Němci zabírali, tak ta louka tady byla plná. My jsme seděly na zápraží. Tatínek doma nebyl. Přilítla Hermína, měla plné ruce sladkostí, lízátko a podobně a dávala mi cucavej špalek. Tak jsem si vzala a povídáme si a řehtáme se. A přišla jedna paní, oblečená za sestru Červeného kříže a říká česky mamince: „Pošli tam alespoň děti, dolů.“ Ony se znaly z práce, když maminka ještě za svobodna dělala v Sole. Tak maminka říkala: „Holky, jděte tam, dolů.“ Hráli hymnu Deutschland über alles. Všichni zvedli ruce, my jsme se řehtaly. S

¹³⁷Ordnergruppe neboli ordneři byla sudetoněmecká polovojenská organizace.

Hermínou¹³⁸ jsme na sebe koukaly, culily jsme se. Ona rozuměla, ale copak věděla, že je to hymna? A teď přišla stará Hanzinka, ti bydleli tady ve vsi, každou nás chytla za levou ruku a dala nám je nahoru. Tak my jsme stály a levou rukou jsme zdravily hymnu. Mi jsme z toho měly legraci. Protože potom, když už to bylo ve škole a musely jsme zvedat pravici, tak jsme si to teprve nějak uvědomila. Německé děti, které chodily do školy do Milčiček, německy neuměly zrovna tak jako my. Ony hovořily dialektem a ve škole se mělo mluvit spisovně. Číst neuměly, to bylo koktání... A to už byla třetí třída. Tak já jsem měla na vysvědčení šestky. Německé děti měly pětky a my, české děti, jsme měly šestky. Krásné vysvědčení to bylo. Potom verbovali do toho Hajot¹³⁹, děvčata i chlapce. Měli jsme jít na prohlídku do Kašperských Hor. Všechny děti se hlásily, já ne. Tak se ptala... Byli tady sušický, taky mezi nimi Jůzová, co se dali k Němcům, hned jak přišli, tak se ptá, proč ne. Tak jsem jí řekla, že proto, že nám zavřeli tatínka. Tak mne škrtili. No a přijedu domů a maminka celá vyděšená... To už Anežka, moje nejstarší sestra, byla také nasazená v Norimberku a Milka ještě chodila do školy, ta chodila poslední rok. Tak maminka říká: „Mařenko, pojd' sem. Co bylo ve škole?“ A já: „Nic, normálka.“ A ona říká: „Hele, říkala mi Kůsová, co jsi povídala, když tě chtěli zapsat do toho spolku. Už to neříkej, ať nás ještě někde netahají kolem toho.“ Mně to nic neříkalo. Přesto, maminka potom navečer ještě šila, tak se ptám, co to bude, až to bude. Protože maminka mi to obkroužkovala. Tak mi řekla, že kdybych musela do Kašperských Hor na tu prohlídku, tak abych měla hezkou košilku. Já ale říkám: „Mami, ne!“ A nešla jsem. Nikdo mě nedonutil. Prošlo to.

Víte, co to bylo, když měl Hitler narozeniny?! To bylo hned v dubnu 1939. To byly vatry! My jsme tam museli jít. Ty vatry se dělaly na Roku, v Rockým lese, tak aby byly vidět do Sušice. Ale víte, co bylo nejhorší?! Naše maminka nám hodně četla. Ve škole byla knihovna, na faře byla knihovna. Tak si maminka půjčovala knížky a, nevím, jak holkám, protože ty už uměly číst samy potom, ale

¹³⁸ Celoživotní kamarádka paní Marie Vrhelové.

¹³⁹ Prý tamní zjednodušené označení pro Hitlerjungend a příbuzné nacistické mládežnické organizace.

hodně, hodně nám četla. A hrozný bylo, když se potom pálily české knížky. To bylo strašné. To bylo tak něco... To skutečně bolelo srdce. A nesměli jsme na to sáhnout. Já jsem pak přišla do třídy, jestli jsem si šla pro tašku nebo pro co, já nevím, a na stole ležela velká kniha, otevřená. A zrovna na té stránce byla fotografie, když se sázely čtyři stromky. Nahoře v lese, čtyři lípy. Teď je to celé les a ze školy jen penzion. Tehdy to bylo všechno holé, to byly dráhy, plné brusinek. A do čtverce se tam vysazovaly ty stromky. A já jsem hned věděla, viděla jsem tam naši Milku, že je tam vyfocená, tak jsem milou knížku sebrala do tašky, to se nosily takové hadrové tašky s kruhama, a přinesla jsem ji domů. Ukazují jí mamince a ta říká: „Jé Mařenko, ty máš školní kroniku!“ Tak u nás byla celou válku, potom v ní pokračoval můj nastávající švagr a poslední záznam byl od pana řídícího Kuchyňky a od pana učitele Homolky. Tak je tam, i jsem tam zapsaná, že Mařenka přinesla kroniku, a kronika je uložena v sušickém muzeu.“¹⁴⁰

Paní Věra Vrbová rozená Kohnová (*1923) byla židovského původu a zažila v Sušici okamžiky mobilizace roku 1938 „Do té doby, to je zajímavý, nebyly s Němcema problémy. Ty lidi se znali, léta letoucí tam spolu žili. Ten moment, jak se vyskytl Henlein, jeho partaj, tak si samozřejmě najednou oni začali uvědomovat, že jsou úžasný chudáci a postižený, a docházelo na těch hranicích, i když na tady tolik jako na severu, k občasným srážkám s četníkama a tak. Já se pamatuju, rodiče byli stoprocentně přesvědčený, že tady se něco takovýho jako v Rakousku nemůže stát. Náš tatínek to opakoval dnes a denně: „Vyloučená věc, to český člověk nedovolí!“ Ono se čekalo, že se budou bránit... Tam se šlo na hranice, v domnění, že se budeme bránit. To bylo jedno velký zklamání! A když se vraceli zpátky, na to se taky dobře pamatuju, z těch hranic ti chlapi naříkali, strašně. Pravda, já sice nevěděla nikoho, kdo by plakal. Ty chlapi se vraceli z těch bunkrů, z těch krytů tam. Říkalo se dokonce, že se nějakej

¹⁴⁰KOTRBÁČEK, Jan, Příběhy 20. století (Post Bellum), 16. 6. 2012 [online], [cit. 2017–29–3]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/story/vrhelova-marie-1929-1938>.

důstojník zastřelil, že to nechtěl vydat. Ale bylo to šílený zklamání, tam se s tím počítalo, na těch hranicích.“ Lidé se Němců báli. „Říkalo se, že jsou krutí, umějí dělat hrozný věci svým lidem. Mluvílo se o koncentračních táborech, lidi utíkali přes hranice.“ 15. března roku 1939, Okupaci Čech a Moravy, prožila paní Vrbová v Praze, její rodiče zahynuli za války v Osvětimi a ona sama prožila válečná léta v internaci v koncentračním táboře Terezín. Její první manžel zemřel těsně před osvobozením v dubnu 1945 v německém Kauferingu.¹⁴¹

Dále jsou připojeny příběhy, které přímo nesouvisí s politickým okresem sušickým, ale jejich zařazení do této bakalářské práce je pro popis poměrů tamních obyvatel a charakteristiku doby více než vhodné.

Miluše Peková žila se svou rodinou ve Vimperku, její otec byl cestářem. Z jejího vyprávění vyplývá, že se vztahy mezi Čechy a Němci začaly zhoršovat, až v osudném roce 1938 jejímu otci vyhrožovali smrtí. Proto byli nuceni uprchnout ze svého domova. *„Nevěděli jsme do poslední chvíle, kudy povede demarkační čára, nakonec byl náš dům poslední v Řiši a ne prvním v nezabraném území. Proto jsme dům opouštěli mezi posledními, spolu s odcházejícím českým vojskem. Při tomto spěchu se v mansardě převrhla zapálená svíčka, naštěstí oheň včas uhasila po našem odchodu teta. Na ruční vozík a káru jsme naložili jen nejnnutnější věci. Přišli jsme o rodinný domek se zařízením, který otec svépomocí stavěl v letech 1926–1929 a kde bydlela naše šestičlenná rodina a ještě rodina tety a strýce, také šestičlenná“.* Odešli do nejbližší vesnice, která nebyla zabrána. Žili po různých rodinách. Později dostala matka Miluše Pekařové povolení odvézt nějaký nábytek. Její teta s rodinou se museli vystěhovat do Smrčné. Do Vimperka se vrátili až v říjnu 1945, jelikož byl jejich dům obsazen Němci a ještě půl roku čekali, než ho uvolnili.¹⁴²

¹⁴¹ KADLEC, Vladimír, Příběhy 20. století (Post Bellum), 26. 08. 2008 [online], [cit. 2017–29–3]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/story/vrbova-roz-kohnova-vera-1923-1145>.

¹⁴² ZELENÝ, Karel. *Vyhánění Čechů z pohraničí 1938: Vzpomínky*. s. 43.

Noemi Bláhová se narodila v Českém Krumlově roku 1927, žila tam se svými rodiči, kteří si postavili moderní rodinný dům, do osudného roku 1938. *„Do roku 1937 jsme žili vedle Němců tak nějak normálně. Mého otce, tajemníka Národní jednoty pošumavské, nejvíce zlobilo, že všude na lepších místech byli Němci. Otec jako ruský legionář byl velký vlastenec a snažil se nabádat Čechy, kteří žili ve smíšených manželstvích, aby své děti posílali do českých škol, a staral se, aby Češi měli dobrá zaměstnání. Práce se mu dařila, ale v roce 1937, hned po smrti našeho pana prezidenta T. G. Masaryka, se vše změnilo. Německé děti nezačaly nadávat, fyzicky nás napadaly, nemohly jsme bez doprovodu starších lidí chodit ani do školy. Dospělí Němci pořádali manifestace, byli agresivní a vždy v přesile. My Češi jsme celý rok žili ve strachu. V srpnu 1938 odešel můj otec bránit naše hranice a nám řekl, abychom čekali doma, že kdyby bylo zle, přijde pro nás a odstěhuje nás. My jsme bohužel poslechly, maminka, moje šestnáctiletá sestra a já – jedenáctiletá. 20. září 1938 napadla naši Masarykovu školu ozbrojená horda německých deseti – až čtrnáctiletých kluků. Utekli jsme zadním východem do svých domovů a již jsme nemohli vycházet. Kdoví, který z nich je dnešním členem sudetoněmeckého landsmanšaftu.*

České rodiny začaly z Českého Krumlova utíkat, pokud měly ve vnitrozemí příbuzné nebo známé. My jsme neměli nikoho a zoufale jsme čekali na tatínka. Dne 27. září nám skupina německých úderů začala střílet do oken, maminka, sestra a já jsme ležely na zemi; bylo to strašné! Na štěstí nějaký soused – Němec – ordery zahnal. Potom se přiblížil do našeho domu přednosta stanice pan Fiala a řekl mamince, že za chvíli pojedou poslední vlak a že náš otec již nemůže přijet. Maminka nám v rychlosti navlékla svetry a kabáty, vzaly jsme si každá pokrývku a tašku, zamkly jsme dům s vystřelenými okny a já nikdy nezapomenu na pohled mé maminky, když jsme z domu plného našich krásných věcí odcházely. Hlavně však prosila Boha, aby se tatínkovi nic nestalo.

Cesta vlakem trvala jen čtvrt hodiny, ve Zlaté Koruně nás zastavili Němci a vlak se musel vrátit do Českého Krumlova. Pan přednosta nám pomohl vystoupit na druhou stranu nádraží a „honem utikejte pryč!“ A tak jsme šly.

Došly jsme až do Křemže a odtud jsme jely vlakem do Českých Budějovic. Tam na nás Češi křičeli „Co utíkáte a necháváte pohraničí Němcům?“ Neměly jsme kam jít a neměly jsme tátu! Maminka jen měla adresu našich známých, kteří utekli již dříve do Horusic a odtud nám do Českého Krumlova psali, že bydlí u příbuzných a že to jsou velice hodní lidé. A tak jsme v zoufalství jely za nimi. Spaly jsme ve stodole, jejich pes prokousl mé mamince ruku, to si nikdo nedovede představit, v jaké bídě jsme se ocitly během jedné noci! Ráno nám naši známí řekli, že nás vezme do hájovny paní hajná, byla tam sama, její manžel šel také bránit hranice a ona čekala rodinu. Byla to vzácná žena a moc nám v naší bídě pomohla. Maminka hledala tatínka, tatínek hledal nás a koncem října jsme se šťastně sešli.

V listopadu jsme odešli do Českých Budějovic, kde tatínek pracoval. Žili jsme v jedné studené podkrovní místnosti a nic jsme neměli. Spali jsme na dvou vypůjčených slamnicích pod pokrývkami a hráli jsme se jeden o druhého. Měli jsme čtyři plechové hrnečky a jeden větší hrnec. Já jsem těžce onemocněla zánětem močového měchýře a dodnes nesu následky. Když se českokrumlovská záložna přestěhovala do Křemže, mohli jsme si vyzvednout nějaké peníze a koupit to nejnnutnější. Až po nešťastném březnu 1939 dostala moje maminka povolení odvézt si z našeho domu nábytek. Zůstaly tam jen těžké kusy, knihovna, prázdné skříně, vše poničené. Všechno oblečení, peřiny, ložní prádlo a veškeré věci nám Němci rozkradli. Tatínkovy vzácné vlastenecké knihy byly v kuchyni na hromadě ohořelé.

Nikdy jsme nedostali žádné odškodnění a ani nás nenapadlo chtít nějakou náhradu při pomyslení na utrpení našich nevinných lidí v koncentračních táborech, na plynové komory, na utrpení dětí, mučení a bezdůvodné zabijení. Nemohu zapomenout, jak gestapáci mého otce zmlátili před našima očima.

*Moji rodiče se již nikdy v životě nevzpamatovali z utrpení ze ztráty morálních hodnot a všeho svého majetku. Dožili svůj život ve skromných poměrech.*¹⁴³

Z výpovědí pamětníků lze vyvodit, že postup odsunu českého obyvatelstva ze zabraného pohraničí probíhal všude téměř obdobně. Obyvatelé se potýkali s problémy vystěhování jako například se ztrátou majetku, problémy s ubytováním a v neposlední řadě strachem o svou budoucnost. Bohužel ani vystěhování ze zabraného pohraničí se často neobešlo bez násilí, a to zejména ze strany německého obyvatelstva žijícího na tomto území, ale i ze strany německého okupačního vojska dohlížejícího na odstoupení zabraných částí.

¹⁴³ ZELENÝ, Karel. *Vyhánění Čechů z pohraničí 1938: Vzpomínky*. s. 39–40.

4 ZÁVĚR

Hlavním cílem práce bylo zrekapitulovat události září a října 1938 a pokusit se vysledovat jejich odraz v menším regionu; politickém okrese Sušice. Počátkem třicátých let 20. století se vlivem celosvětové hospodářské krize začala stupňovat nespokojenost sudetských Němců. Tato krize postihla především pohraniční oblasti Československé republiky, neboť zde dominoval převážně lehký průmysl závislý na exportu. Určité východisko viděli sudetští Němci v založení nové politické strany SdP, ke které se mohli svobodně hlásit. Sudetoněmecká strana svůj program soustředila na zvýšení autonomie sudetských Němců a jejich celkové zlepšení životních podmínek. Tato politická strana byla tajně podporována Německem v čele s Adolfem Hitlerem, pro kterého byla autonomie sudetských Němců záminkou k ovládnutí Československé republiky.

V parlamentních volbách Československé republiky, které se konaly v květnu 1935, zaznamenala Sudetoněmecká strana v čele s Henleinem velký úspěch. Její vliv prudce stoupal a strana začala klást československé vládě čím dál větší autonomní požadavky, přičemž některé z nich byly jen těžko splnitelné. Poté, co Sudetoněmecká strana začala ztrácet vliv, se do celé situace vložil Adolf Hitler. Během roku 1938 bylo československé vládě předkládáno mnoho různých návrhů na řešení sudetoněmeckého problému. Ve chvíli, kdy je s velkými ústupky československá vláda přijala, přišlo Německo s ještě většími požadavky. Do celé situace se vložila Velká Británie, která po stranickém sjezdu v Karlových Varech, kde Sudetoněmecká strana předložila seznam karlovarských požadavků, vyslala skupinu svých diplomatů v čele s lordem Runcimanem. Avšak ani tato mise nevedla k úspěšnému závěru. V polovině září roku 1938 navštívil premiér Spojeného království Neville Chamberlain Adolfa Hitlera, aby se ujistil, že usiluje pouze o odtržení oblasti Sudet, s čímž Velká Británie souhlasila. Po poradě s Francií předložila Velká Británie československé vládě návrhy na přijetí německých požadavků, které Praha přijala. Když Chamberlain tuto zprávu

Hitlerovi sdělil, Hitler se s tím nespokojil a opět kladl větší požadavky, které československá vláda už přijmout odmítla. Proto Velká Británie navrhla uspořádat konferenci, kde mělo být projednáno připojení pohraničí Československa k Říši. Mnichovské konference dne 29. září 1938 se zúčastnilo Německo, Velká Británie, Francie a Itálie, vše proběhlo bez účasti Československé republiky. Na této konferenci byly za účelem odvrácení světové války a nastolení míru v Evropě akceptovány německé požadavky.

Ve druhé části své práce jsem se soustředila na sledování dopadů mnichovské dohody na území pohraničního politického okresu Sušice. Podle sčítání lidu v roce 1930 byla Sušice převážně česká, opačně tomu však bylo v hartmanickém i kašperskohorském okrese, kde tvořili převážnou část obyvatelstva Němci. Ve volbách v roce 1935, kde zvítězila Sudetoněmecká strana, se začalo německé obyvatelstvo povyšovat nad Čechy žijící v těchto oblastech a hledalo záminky k provokacím a manifestacím (nejvýrazněji pohřeb Baierla v Dobré Vodě).

S přijetím mnichovské dohody začalo odstupování území. Proběhlo ve dvou fázích. 1. října 1938 začalo obsazování prvního okupačního pásma, které se nacházelo v pošumavské oblasti. 7. až 10. října bylo toto území zvětšeno o několik obcí. Následkem toho se politický okres Sušice zmenšil na 44 % své původní rozlohy a přišel o 19 000 obyvatel.

Následně jsem se zabývala otázkou, jak odsun českého obyvatelstva probíhal v praxi a co odstoupení českého pohraničí znamenalo pro životy obyčejných lidí. Po opuštění svých domovů byli uprchlíci ubytováni v budovách škol či u příbuzných a známých ve vnitrozemí. Mnozí z nich nemělo kam jít. Stravování zajišťoval městský chudobinec, později byl vytvořen Ústav pro uprchlíky. Politický a národnostní útisk Čechů v pohraničí se výrazně projevil na školství. Byly zrušeny české střední školy, všeobecné i odborné, dvouleté i čtyřleté, včetně učitelských ústavů. Nacisté usilovali především o to, aby byly české děti

posílány do německých škol. Čechům bylo zakázáno veškeré shromažďování, byly zrušeny různé politické i nepolitické spolky.

Na konci práce jsou připojeny skutečné příběhy osob ze Sušicka a přilehlého regionu, které v mládí musely opustit své domovy.

5 PRAMENY A LITERATURA

5.1 Prameny vydané

ZELENÝ, Karel, *Vyhánění Čechů z pohraničí 1938: Vzpomínky*, Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996. ISBN 80-85864-16-9.

5.2 Prameny nevydané

Státní okresní archiv Klatovy. Fond Okresní úřad Sušice (prezidiální spisy), karton č. 1.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond Okresní úřad Sušice (prezidiální spisy), karton č. 2.

Státní okresní archiv Klatovy. Fond Okresní úřad Sušice (prezidiální spisy), karton č. 134.

5.3 Dobová periodika

Sušické listy, 24. 05. 1935, XVIII/21. s. 1, 3.

Sušické listy, 31. 05. 1935, XVIII/22. s. 1, 3.

Sušické listy, 7. 10. 1938, XXI/41. s. 1.

Sušické listy, 21. 10. 1938, XXI/43, s. 1.

5.4 Publikované monografie a časopisecké články

BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a české obyvatelstvo 1938–1945*. Praha: Státní pedagogické nakladatelství, 1978.

BARTOŠ, Josef. *Okupované pohraničí a České obyvatelstvo 1938–1945*. Praha: Český svaz protifašistických bojovníků, 1986.

BENDA, Jan. *Útěky a vyhánění z pohraničí českých zemí 1938–1939*. Praha: Karolinum, 2013. ISBN 978-80-246-2119-7.

BERAN, Ladislav Josef. *Odepřená integrace: Systémová analýza sudetoněmecké politiky v Československé republice 1918-1938*. Praha: Pulchra, 2009. ISBN 978-80-87377-02-4.

BRANDES, Detlef. *Sudetští Němci v krizovém roce 1938*. Praha: Argo, 2012. ISBN 978-80-257-0605-3.

BRÜGEL, Johann Wolfgang. *Češi a Němci 1918–1938*. Praha: Academia, 2006. ISBN 978-80-200-1440-3.

ČELAKOVSKÝ, Bořivoj. *Mnichovská dohoda 1938*. Ostrava: Tilia, 1999. ISBN 80-86101-19-3.

GABRIEL, Josef Ambrož. *Královské město Sušice a jeho okolí*. Praha: Garn, 2014.

GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan. *Druhá republika 1938–1939: Svár demokracie a totality v politickém a kulturním životě*. Praha: Paseka, 2004. ISBN 80-7185-626-6.

GEBHART, Jan; KUKLÍK, Jan. *Velké dějiny zemí Koruny české, svazek XV. a*. Praha: Paseka, 2006. ISBN 80-7185-582-0.

HALLA, Václav. *Sušicko za okupace 1939–1945*. Sušice: Spořitelna města Sušice, 1947.

HOENSCH, Jörg Konrad; KOVÁČ, Dušan. *Ztroskotání spolužití: Češi, Němci, Slováci v první republice*. Praha: Ministerstvo zahraničních věcí ČR, 1993. ISBN 80-900706-2-0.

HORPENIAK, Vladimír. *Mnichov 1938 a šumavské pohraničí*, Sušice: Muzeum Šumavy, 1983.

HOZMAN, Josef. *Šumava za převratu I–II*. Sušice: J. Hozman, 1935.

CHMELENSKÝ, Michal. *Židovské komunity na Sušicku*. Plzeň: Západočeské muzeum, 2013. ISBN 978-80-7247-099-0.

JIRÁK, Jan. *Klatovsko pod nacistickým útlakem: Události na Klatovsku v letech 1933 až 1947*. Klatovy: Vlastivědné muzeum Dr. Hostaše, 2015. ISBN 978-80-86104-77-5.

KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938): O přežití a o život (1936-1938)*. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-119-1.

KUKLÍK, Jan; NĚMEČEK; Jan, ŠEBEK; Jaroslav. *Dlouhé stíny Mnichova: Mnichovská dohoda očima signatářů a její dopady na Československo*. Praha: Auditorium, 2011. ISBN 978-80-87284-18-6.

KUNCL, Petr. *Tam na Šumavě: Kronika Šumavské obce Horská Kvilda*. Plzeň: Petr Kuncl, 2014. ISBN 978-80-260-6178-6.

KURAL, Václav a kolektiv. *Studie o sudetoněmecké otázce*. Praha: Ústav mezinárodních vztahů, 1996.

KVAČEK, Robert. *Poslední den: Z dramatického podzimu roku 1938*. Praha: Melantrich, 1989.

KVAČEK, Robert; HEYDUK, Miloš. *Československý rok 1938*. Praha: Polák Jaroslav - POLART, 2011. ISBN 978-80-87286-11-1.

LHOTÁK, Jan, a kolektiv. *Historický atlas měst České republiky. Svazek č. 27: Sušice*. Praha: Historický ústav Akademie věd ČR, 2014. ISBN 978-80-7286-229-0.

MASAŘÍK, Hubert. *V proměnách Evropy: Paměti československého diplomata*, Praha: Paseka, 2002. ISBN 80-7185-530-8.

PELANT, Jan. *Okresní úřad Sušice 1850–1945*. Plzeň 1963 (= Inventáře a katalogy fondů státního archivu).

RADVANOVSKÝ, Zdeněk. *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945, svazek 2*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 1998. ISBN 80-7044-222-0.

RADVANOVSKÝ, Zdeněk. *Historie okupovaného pohraničí 1938–1945 svazek 7*. Ústí nad Labem: Univerzita J. E. Purkyně, 2003. ISBN 80-7044-459-2.

REBSTÖCK, Radovan. *Sušice 1938–1945: Okupace a osvobození*. Sušice: R. Rebstöck, 2005. ISBN 80-85301-98-9.

ŘEHÁČEK, Karel: *Němci proti Československu na západě Čech (1918–1920)*. Plzeň: Karel Řeháček, 2008. ISBN 978-80-254-3358.

STRAKA, Karel. *Vojáci, politici a diplomaté: Československá vojenská delegace na jednání mezinárodního výboru v Berlíně a odstoupení Českého pohraničí v říjnu 1938*. Praha: Ministerstvo obrany České republiky – AVIS, 2008. ISBN 978-80-7278-430-1.

SUCHÁNEK, Jiří. *Válka REVUE: Život za svobodu vlasti*. Brno: Extra Publishing, 2013, 3. ISSN 1803-3326.

ZBOŘIL, František. *Československá a česká zahraniční politika: minulost a současnost*, Praha: Leges, 2010. ISBN 978-80-87212-38-7.

5.5 Internetové zdroje

CHADIMOVÁ, Z., *Volby v roce 1935* [online], [2017–30–3], Dostupné z: <http://www.pohraniči.cz/main.php?CID=25&CUser=3&TID=8&TUser=17&Apli=1#profil>

Historie města[online], [cit. 2017-22-03]. Dostupné z:
<http://www.mestosusice.cz/susice/fr.asp?tab=snet&id=560>.

KADLEC, Vladimír, Příběhy 20. století (Post Bellum), 26. 08. 2008 [online], [cit. 2017-29-3]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/story/vrbova-roz-kohnova-vera-1923-1145>.

KOTRBÁČEK, Jan, Příběhy 20. století (Post Bellum), 16. 6. 2012 [online], [cit. 2017-29-3]. Dostupné z: <http://www.pametnaroda.cz/story/vrhelova-marie-1929-1938>.

Kronika města Sušice [online], [cit. 9-7-2017]. Dostupné z:
http://www.portafontium.eu/iipimage/30460132/soap-kt_00564_mesto-susice-1935-1943_0670.

Kronika města Sušice [online], [cit. 9-7-2017]. Dostupné z:
http://www.portafontium.eu/iipimage/30460132/soap-kt_00564_mesto-susice-1935-1943_0680?x=253&y=43&w=755&h=459.

Specifika voleb 1920. [online], [cit. 2017-01-04]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/documents/10180/20536128/422008k09.pdf/5f392a8c-3175-4497-b5cb-371312fd2b61?version=1.0>.

Versailleská mírová smlouva byla uzavřena roku 1919, tato smlouva byla jednou z pařížských mírových smluv uzavřených na Pařížské mírové konferenci, která oficiálně ukončila první světovou válku mezi Centrálními mocnostmi a Státy Dohody.[online], [cit. 2017-29-03]. Dostupné z:
<http://www.dejepis.com/ucebnice/versaillesky-mirovy-system/>.

Vládní nařízení č. 72/1939 Sb. o kárných pracovních táborech [online], [cit. 2017-25-3]. Dostupné z: <https://www.epravo.cz/vyhledavani-asp/?Id=7350&Section=1&IdPara=1&ParaC=2>.

6 RESUMÉ

This thesis is dedicated to the issue of refugees from the Czechoslovak border after the adoption of the Munich Agreement in October 1938. Its aim was to present how the surrender of the occupied borderland was done in practice. This thesis also describes the stories of several people, who in the crucial year 1938, had to leave their homes and flee inland. Since this is a consequence of the adoption of the Munich Agreement, which was signed by the four major powers, that is why part of the work also deals with the events that led to the Munich conference and loss of Czechoslovak territory. The thesis is focused on the political district Sušice and its nearest surroundings. The southwest part of the Czechoslovak Republic was in the first stage of the occupation already on the first of October 1938, however from the 7th of October till the 10th this area had grown by other municipalities. Despite all the efforts of the Czechoslovak government, authorities and volunteers every attempt to solve the issue of refugees was not successful until the absolute occupation of Czech lands. Many people lost their homes and their property due to the adoption of the Munich Agreement.

7 PŘÍLOHY

Příloha 1: Sušické listy před volbami do místního zastupitelstva v květnu 1935.¹⁴⁴

SUŠICKÉ LISTY

Místní orgán Československé národní demokracie.

Přidá se na celý rok i s poštovní zálohou Kč 28,- na půl roku Kč 14,-, na čtvrt léta Kč 7,-. Jednotlivá čísla 50 hal. — Rukopisy se nevracejí. — Vyšší než 500 slov. — Redakce: Palackého tř. č. 12, administrace: Palackého tř. č. 12-3. Telefon 319. Inzerce vyhodná a úspěšná. Uzávěrka listů ve středu večer.

Ročník XVIII. V Sušici dne 24. května 1935. Číslo 21.

Braňte svůj stát soustředěním všech národních sil!

Den 19. května stal se národ československému dnem výstražným. Ukázal, že se národ sjednotil — ale německý. Česká síla byla ohrožena. Koalice byla poražena, neboť ztratila většinu v parlamentě. Ne vinou naší, ale vinou politiků třídní a stavovské a prospěchářskými zájmy vůdčí strany.

V klidu a pod záštitou rudozelené koalice vyrůstal Heineinův hitlerismus a komunismus. Nikdy ještě proti žádné straně nebyla vytvořena taková velká a jednotná fronta jako při těchto volbách proti Národnímu sjednocení.

Od agrárníků počínaje přes socialisty až k politickým živnostníkům a komunistům se táhla fronta, která svorně a nejhrubšími prostředky útočila proti jediné straně — straně čisté a výhradně národní — proti Národnímu sjednocení. Hřích této strany byl a jest jediný: že položila ve svůj stát zásadu

S N I C N Ě Z N Á R O D A S T Á T Ě

V Československu je jediný lid. Jsou jen rolníci, dělníci a živnostníci. Nebude již národa, budou jen třídy a stavy. To jest ideologie druhého břehu. My však věříme, že národ se sjednotí! Celek vítězů a musí zvítězit nad stavovstvím a třídnictvím.

Náše heslo:

VŠICHNI DO HOUFU!

musí do srdcí všech, kterým záleží na udržení samostatnosti Československa. Roztrpčenost jde celým československým národem.

Heinein ukázal to strašně nebezpečí, které hrozí českému člověku. Ztráty agrární a socialistické ukázaly, že tyto strany překročily již kulminaci bod.

Národní sjednocení zvítězilo v hlavním městě. Praha povede, jako vedla hlavní města jiných států. Národní sjednocení získalo tři mandáty. Koaliční výpočty jsou zkrácené, aby zakryly větší svoji porážku. Československý národ je rozbit na celou řadu stran. Němci dovedli vytvořit nejsilnější stranu ve státě.

Snad se národ československý 26. května vzpomane.

HEINEIN A KOMUNISTÉ JSOU KRVAVÝM VYKRÍČNÍKEM, KTERÝ KE VŠEM VOLICŮM, KTERÍ TO SE STÁTEM MYSLÍ UPŘÍMNĚ, VÝSTRAŽNĚ VOLÁ. ABYCHOM V SEMKNUTÝCH RADÁCH BOJOVALI ZA KONEČNĚ VÍTEZSTVÍ NÁRODNÍ MYSLENKY.

VŠICHNI DO NÁRODNÍHO SJEDNOCENÍ, VŠICHNI DO HOUFU!!!
BRAŇME SVŮJ STÁT V HODINĚ POSLEDNÍ!!!

Do zemského zastupitelstva volte

22

Vedoucí kandidát
Dr. Mandl.

přímá snaha o povznesení naší národní kultury, zachování svéráznosti naší země i kraje. Budeme usilovati, aby bylo využito bohatých sil vodních, zvláště také vodních toků sumavských zřízením přehrad. Rovněž pracovati budeme o urychlené vybudování silnic, neboť přinese to technický pokrok, zabezpečí obranu státu, dá za měst a ní tisíciům nezaměstnaných.

Náš členové zem. zastup. vždy zdůrazňovali, že je třeba se starat o rozšíření samosprávy. A tu dovolávali se obzvláště toho, aby samosprávě poskytnuto bylo k úkolům zákonem jí uloženým dostatečné množství finančních prostředků. Finanční krize vyvěrá hlavně z toho, že poplatní síla občanstva následkem hospodářské deprese prostě nestačí, aby daněmi, příspěvky a dárkami hradila veřejnou režii. Volali proto naše delegace po tom, aby s největším urychlením byla provedena SANACE FINANCI OBČI I OKRESŮ zákonitým rozdělením kompetence mezi státem, zemí, okresy a obcemi a aby autonomií nebyla ukládána novými zákony nová finanční břemena, jakož i byla s beder jejich sejmata řada dosavadních břemen, zejména v oboru ř. zv. přenesené působnosti. Samospráva, má-li prospívat a plnit své úkoly ve vlastním i přeneseném oboru působnosti, musí mít dostatek síly mravní i hmotné.

Další naše snaha nese se k tomu, aby ve zvýšené míře i zemské ústavy podporovaly svými zákazkami samostatné živnostníky.

Z E M S K Ě D O D Á V K Y

patří v prvé řadě samostatným živnostníkům a obchodníkům jako plátcům zemských přírůzků. Nejsou naší vinou, že valná část těchto dodávek byla zadána družstvům, za kterými stály politické strany. Bránili jsme se tomu a byli jsme často jedinými, kteří hájili tuto samozřejmou nutnost.

Ac to nespadá do kompetence zemského zastupitelstva, používali jsme každé příležitost a to jak ve výbora, tak v plenu, abychom zdůrazňovali nutnost danového zrovnoprávnění živnostníků a obchodníků s družstvy a konsumy.

Volali po ochraně stavu lékařnického, po sanování řemesla obuvnického, krejčovského, svépomoceňých živnostenských malodružstev, neboť hospodářská tíseň krutě dolehla na malé živnosti, na celý systém státu, který býval zvan drubdy hrde nositelem naší národní kultury, a který dnes VEDE ZOUFALÝ BOJ O SVOU EXISTENCI.

Zejména byla to i péče o dítě, jež činnost jejich velmi zaměstnávala. Dán plny souhlas k tomu, aby organizace zemské komise pro péči o mládež, rovněž i okresních peč o mládež, byly revidovány ve směru veřejnoprávní kontroly, odmítnut však úmysl, aby tyto instituce byly prostě zveřejněny a péče o dítě odevzdána byla úřednímu aparátu.

Masovacím lístkem zhodnoťte kladnou práci!

Náš strana svými pracovníky, zejména zasluhou dra Karla Kramáře dosáhla toho, že ve znovunarozeném československém státě byla obnovena i samospráva zemí.

Stalo se tak nejen v zájmu právním a historickém, ale i pro lepší uspokojení hospodářských i kulturních potřeb obyvательства. Spojením dosavadní státní správy v okresích a zemích se samosprávou, uskutečněna demokratické veřejné správy na podkladě nejširším. Dr. Matouš Mandl vzpomenu tehdy na jedinečnou krásnou tradici zemského sněmu a zdůraznil, že v té tradici nutno pokračovat. Proto Dr. M. Mandl, vůdce našich činovníků v zemském zastupitelstvu, vděčně vzpomenu

těch, kteří v těžkých poměrech na půdě starého zemského zřízení vedli český státoprávní boj, nikdy neumlčeli v zápasu o naši národní samostatnost a byli bedlivými strážci jednoty a nedělitelnosti všech zemí koruny České. Zůstávají skvělým příkladem obětavé práce vlastenecké a členové zemského zastupitelstva, vyslaní tam naší stranou, v této poedivé práci kráceli v jejich slápejších a ti, kteří budou 26. května zvoleni, také i na přístě kráceli b u d o u .

Zůstáváme věrně oddanými myšlence samosprávy, budeme se snažiti o její rozkvět ve všech oborech.

Zůstáváme věrní myšlence státní československého jako státu národního se zachováním všech práv jazyka československého jakožto jazyka státu jeho. V hájení těchto práv zůstáváme neochvějnými budoucností.

Cheeme sloužiti potřebám všech vrstev národa v tom nezvratném přesvědčení, že v pospolitě a harmonické práci celého národa pro celek je budoucnost. Třídnictví a stavovství zabíjí myšlenku s o l i d a r i t y .

Jsmé si plně vědomi všechno v š e h ú k o l ů, které na poli sociální péče vznikly pro samosprávu. Naši činitelé samosprávy tak činili a budou činiti. Občané našeho města i kraje mají možnost to viděti i v našem okrese. Tak jest i v c e l ě m e m ! Cheeme se starati o potřeby všech stavů! Cheeme se zejména napříst s největší intenzitou starati o potřeby našeho státního a o s t e n s k ě h o. Přinášíme plně porozumění vůči potřebám samosprávných zaměstnanců.

Cheeme se starati o další povznesení školství odborného a bude naše u

Do okresního zastupitelstva volte

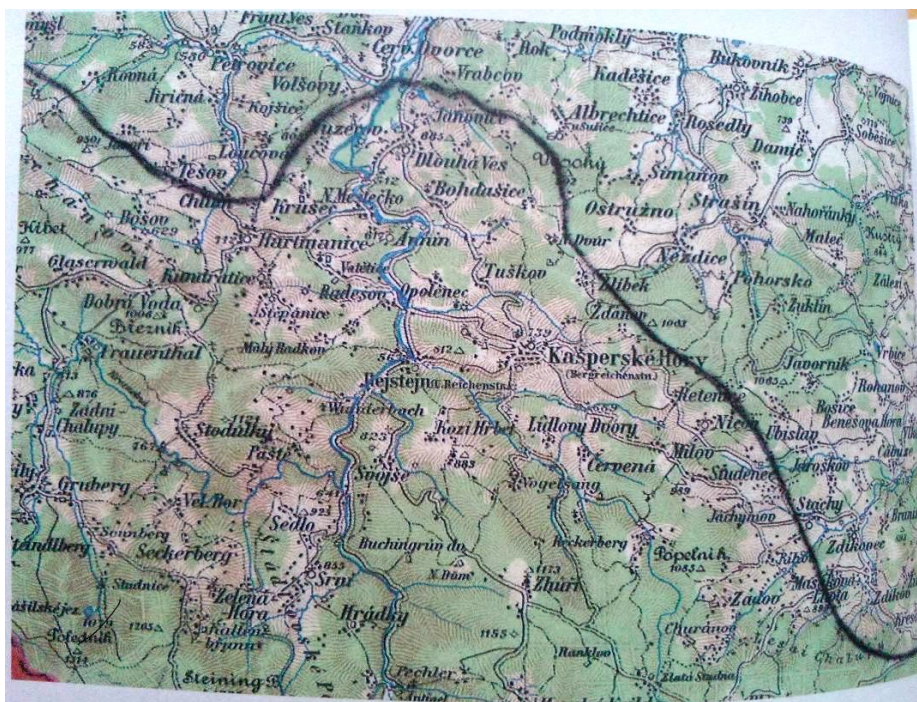
21

Vedoucí kandidát
Inž. Josef Čížek.

¹⁴⁴ Sušické listy, 24. 05. 1935, XVIII/21. s. 1.

55

Příloha 2: Mapa území politického okresu Sušice s vyznačením hranice zabraného území, které bylo po uzavření tzv. Mnichovské dohody ve dnech 29. 30. září připojeno k „Německé říši“. Hranice kopíruje stav k 6. 10. 1938. V roce 1939 se území jihozápadních Čech stalo součástí říšské župy Bavorská Východní marka, později přejmenované na říšskou župu Bayreuth.¹⁴⁵

Příloha 3: Konrád Henlein řeční na shromáždění v Kašperských Horách dne 6. června 1936.¹⁴⁶

¹⁴⁵ CHMELENSKÝ, Michal. *Židovské komunity na Sušicku*. s. 70.

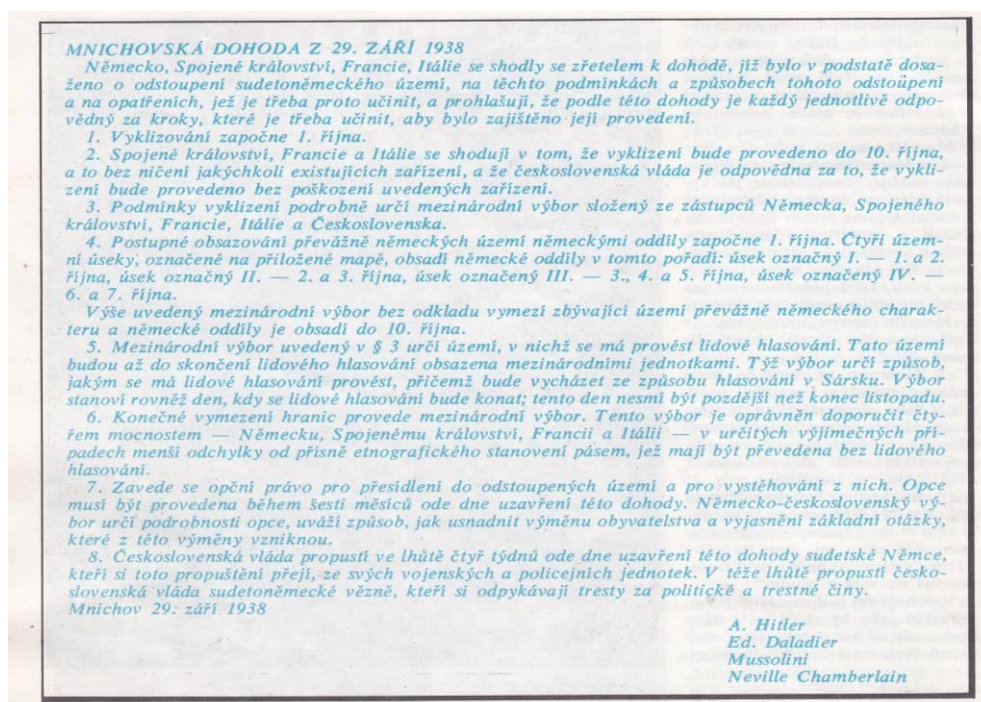
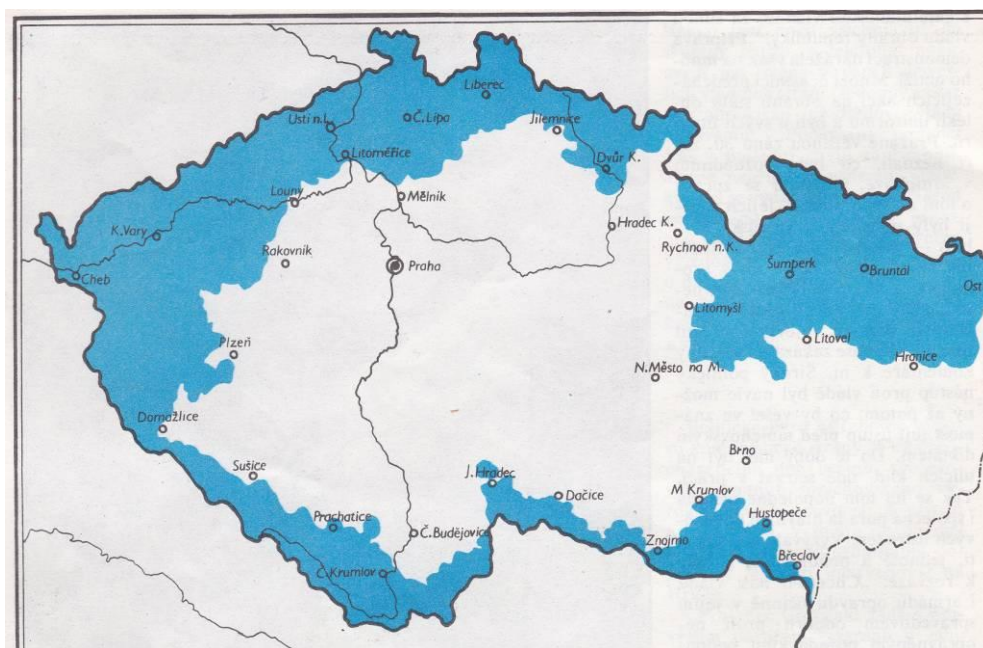
¹⁴⁶ JIRÁK, Jan. *Klatovsko pod nacistickým útlakem: Události na Klatovsku v letech 1933 až 1947*. s. 141.

Příloha 4: Výsledky voleb do okresního a zemského zastupitelstva v roce 1935.¹⁴⁷

Císlo 22. SUSICKÉ LISTY. Strana 3.

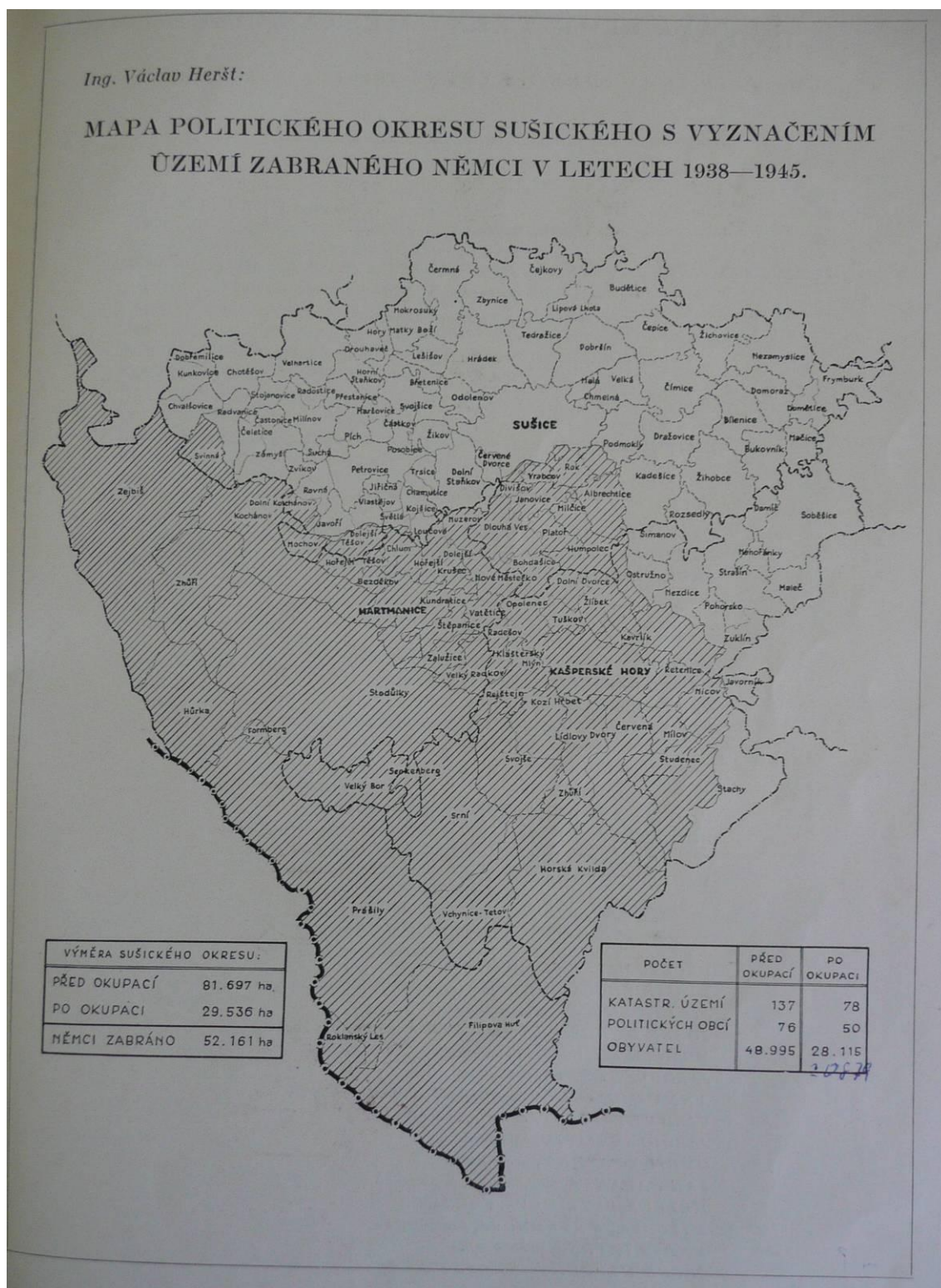
Výsledky voleb do okres. a zem. zastup. v polit. okresu sušickém.

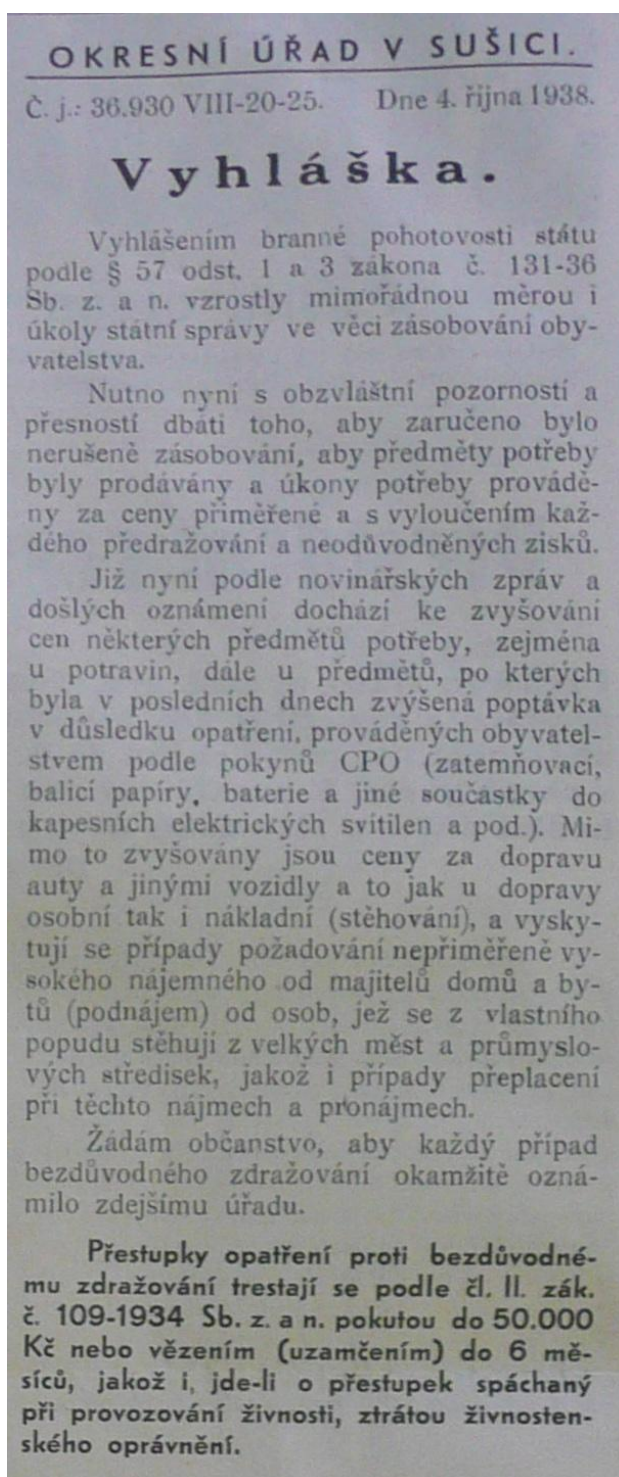
	1		2		3		4		5		6		8		9		10		Konrad		Národní		Nár. obec		21	23	
	Republi- kani	Soc. demokrata	Soc. demokrata	Nár. socialista	Komunistá	Lidovci	Nám. soc. demokrata	Bund der Landwirte	Nám. křes. soc.	Zemcové	Haslele	Národní sjednocení	Nár. obec	Nár. obec	Nár. obec	Nár. obec	Nár. obec	Nár. obec	Nár. obec	Nár. obec	Nár. obec	Nár. obec	Nár. obec				
	okres	země	okres	země	okres	země	okres	země	okres	země	okres	země	okres	země	okres	země	okres	země	okres	země	okres	země	okres	země	okres	země	
Albrechtice	22	24	15	14	30	27	2	3	6	5	1	1					2	2	49	48	9	10	1	1	1		
Bílenice	110	124	81	83	12	11			6	5							5	3					13	11			
Budčice	173	186	28	28	11	10			21	17							3	3	1	1	2	2	23	23			
Bukovník	20	19	40	36	18	16			27	30							3	2					30	33			
Cejkovy	103	102	51	53	12	6			15	18							6	7	1	1			7	9			
Cepice		45		62		3											2	4					3	27			
Ceramá	64	73	89	84	16	13	4	5	37	36							2	2			5	4					
Čimice	77	85	95	96	8	10			0	6							10	14			1	2	94	85			
Dlouhá Ves	25	23	22	29	11	12	113	119	1	2	111	94	27	23	3	3	3	5	734	760	21	14	3	2			
Dobruška	54	58	25	23	5	2			22	20							2	2	1	1	1	2	9	10			
Domoraz	69	71	15	18	21	18			9	10													9	9			
Dražovice	121	125	74	70	6	4	5	5	3	3											1	3	18	18			
Frymburk	37	54	43	44	3	5			27	26							6	6			5	4	8	51			
Hory M. B.	37	40	96	94	26	26	2	2	79	78	1	1					33	34			5	2	4	5			
Hrádek	104	105	160	162	65	65	2	2	3	77	76						22	23			12	12	9	7			
Humpolec	2	2	2	2			4	4	1		3	3	15	0	12	6			60	71					1		
Chmelná	68	69	43	43	12	12	1	1	23	24							4	4									
Chotěšov	59	57	32	32			1		11	10							2	3									
Javoří	64	62	10	5			3		1	1	2	5					1	1	45	46			9	9			
Jířetice	38	46	71	74	13	11	3	4	3	3	4	4	2				22	21	20	5			2	5			
Kadetice	52	48	22	22	3	16			16	14								1	1					52	52		
Kunkovice	103	103	35	33	2	2	1	1	15	17	5	5	1	1					7	7	2	2	11	10			
Lešňov	34	34	16	16	5	5			1	1											2	2	1				
Matice	57	59	72	71	1	1	2	2	5	6			3				1	1					2	1			
Maršovice	106	104	67	67	9	7			4	6							5	5					6	6			
Milínov	64	66	77	76	12	11			31	32	4	4					13	12	7	7	2	4	6	8			
Mochov																				38	37						
Mokrosuky	78	82	43	41	43	38	1	1	4	7							1	1					30	30			
Nezamyslice	124	126	42	42	2	2			22	21							2	2			1	1	30	30			
Odoleno	26	26	16	18	0	9			1	1							1	1			1	1	37	36			
Petrovice	145	140	63	59	42	44	2	3	12	13			1				38	35	3	10	14	13	12	10	3		
Pich	77	81	13	12	6	6			7	5							2	2			1	1					
Podmoky	100	106	54	52	13	9			1	1			1	1	2	2			2	2	2	2	29	30			
Rozeděl	47	50	20	20	32	29	7	7									6	8					1	41	38		
Sušice	252	275	943	956	547	606	501	505	484	499	10	8	9	10	5	5	537	565	59	62	767	692	172	180	11		
Sušice Svina	4	5	2	1							8	8	4	5							4	4					
Svojsice	40	39	63	65	8	7			3	4							8	8			3	3	1	1			
Tedražice	55	58	103	104	19	13	1	2	4	4							3	3			3	2	7	12			
Velhartice	52	56	172	165	38	40			94	99							101	97			2	2					
Záměstí	98	98	8	9					11	10							3	3	5	4			3	5			
Zbuzice	58	60	32	32	4	1			38	39																	
Zhořovice	82	83	41	42	43	37	5	4	16	15							12	11			9	11	116	122			
Zichovice	75	76	58	56	27	25	1	1	9	8	2	2	2	2	1		30	29	4	4	3	3	55	59			
Bor Velký											4	5	3	2	2	1				202	201						
Červená			2	1							3	4	13	16	93	67					101	122	6	4	27	25	1
Damič	33	51	20	20	19	4	2	2	6	5			154	160	9	10	351	204	5	5	639	738	58	39	7		
Hory Kašp.	2	4	2	10	13	14	1	1	2	2	154	160	24	26	13	7			171	176	2	8	3	1	55		
Hřbet Kozi	1																										
Javorník	26	25	48	48	4	4	58	57	4	6			22	95	8	14	6										
Kvířka H.									6	6	1	1															
Maleč	52	50	44	45	1	2	6	6	1	1																	
Nahořanky	28	28	18	18	7	6	7	9									1	1					17	10	38		
Nezdice	36	38	189	199	113	119	66	63	34	31	2	2				3	32	3	40	33	7				8		
Nicov	2	2	4	5	2	2	3	2	2	31	31	22	24	62	39		3	3	175	4			1	2	191		
Ostružno	51	49	63	62	7	14			17	13							3	3			9	6	15	17			
Pohorsko	17	17	49	57	62	30	40	67	2	2	220	223	2	1	44	40	5	3	227	227	13	8	2	2	6		
Rejstějov																	18	23			2	2	63	58			
Soběšice	133	141	101	97	79	69	17	16	11	10																	
Smrč	36	35	1	1	6	10			4	4	313	312	26	21	14	10			518	521	4	4	1	1	2		
Stachy	260	229	347	190	87	51	76	40	89	29	1					21	123	30	40			17	8	3	4		
Strasín	86	83	185	351	65	87	33	83	20	99			6			12	31	120		55	10	20	2	4			
Šimnoav	44	45	27	27	11	11			18	16											2	2	2	4			
Tuškov			1	1	5	5			1	65	61			63	66	35	18	1	1	158	177	9	11	3	1	3	
Filipova Huť	18	18	3	3	3	3			106	105									79	77							
Hartmanice	2	2	17	12	4	10			7	6	110	111	7	2	10	8	17	15	262	276	4	7	1	1	2		
Kochánov	3	4							12	12	26	16															
Krušec Dol.	3	3	5	6	24	24	10	9	4	4	21	19	44	20			4	4	112	137	1	2			1		
Kundratice	2				4	4			6	6	26	26	14	13	6	6			129	129	1	2	1				
Práslav	16	18	6	6	11	13	1	1	2	2	151	150	2	1	11	9			1	320	315	4	3	2	1	7	
Stodůlky	1		4	4	7	9	1	1	1	1	183	187	18	27	2	2			1	650	644	1	3	2	1		
Štěpanice	1	1															1	1	104	109							
Těšov Hoř.	8	8	7	5	2	2			5	5	97	96	4	3	3	3	3	3	121	127	3	3	1		1		
Vatčovice			3	5	1	1	3	2			54	51	25	20	11	10			142	151	3	3	2		1		
Zejbř	3	5	16	16	5	5			2	2	117	116	76	73	5	2			178	194	16	19	4		3		
Zhůř			2	2	1	1	1	1			29	27	12	8	9	12			1	242							

Příloha 5: Mnichovská dohoda.¹⁴⁸Příloha 6: Mapa skutečných územních ztrát Československa po přijetí Mnichovské dohody.¹⁴⁹

¹⁴⁸ KVAČEK, Robert, *Poslední den: Z dramatického podzimu roku 1938*. s. 22.

¹⁴⁹ KVAČEK, Robert, *Poslední den: Z dramatického podzimu roku 1938*. s. 34.

Příloha 7: Mapa politického okresu Sušice s vyznačením zabraného území.¹⁵⁰¹⁵⁰ HALLA, Václav, *Sušicko za okupace 1939–1945*, Sušice: Spořitelna města Sušice, 1947. s. 121.

Příloha 8: Vyhláška branné pohotovosti státu ze dne 4. října 1938 otištěná v Sušických listech.¹⁵¹

¹⁵¹ Sušické listy, 7. 10. 1938, XXI/41, s. 2.

Příloha 9: Hlášení o shromáždění Sudetoněmecké strany v Srní.¹⁵²

Četnická stanice Srní, okres Sušice. Srní, 13. září 1938.
 Čís. jed. 3188/38.
 Vše: Shromáždění a průvod lidu v Srní.

Okresní úřad
 Sušice.

Oznamuji, že dne 12. září 1938 o 7 hod. shromáždili se příslušníci strany Sudetendeutsche Partei ze Srní a okolí v hostinci Františka Webra v Srní, kdež společně poslouchali projev kancléře Hitlera. V sále hostince Webra umístili si radiový přijímač, kam se sešlo asi 500 osob.

Po skončeném projevu seřadili se účastníci před hostincem Webra a průvodu, na jehož špici šli němečtí učitelé prošli obcí Srní a vrátili se zpět do hostince. Odtud pak odešli účastníci seřadění v trojstupech různými směry ze shromaždiště do svých domovů.

Jak při projevu, tak při průvodu provolávali různá hesla jako: "Sieg-Heil", "Ein Führer-Ein Volk", "tu a tam "Heil Hitler" a ze zástupu padl i výrok "Wir brauchen keinen republik."

Když průvod šel kolem hostince Jakuba Nausche, odkud přihlíželo několik osob české národnosti, zaměstnanci na stavbě elektrárny, vystouplo několik účastníku z průvodu, napadli slovně přihlížející a málem by bylo došlo ku srážce. Příslušníci české národnosti, odešli proto do hostince a tím zabránili incidentu.

K násilí nedošlo a četnictvo nezakročilo.

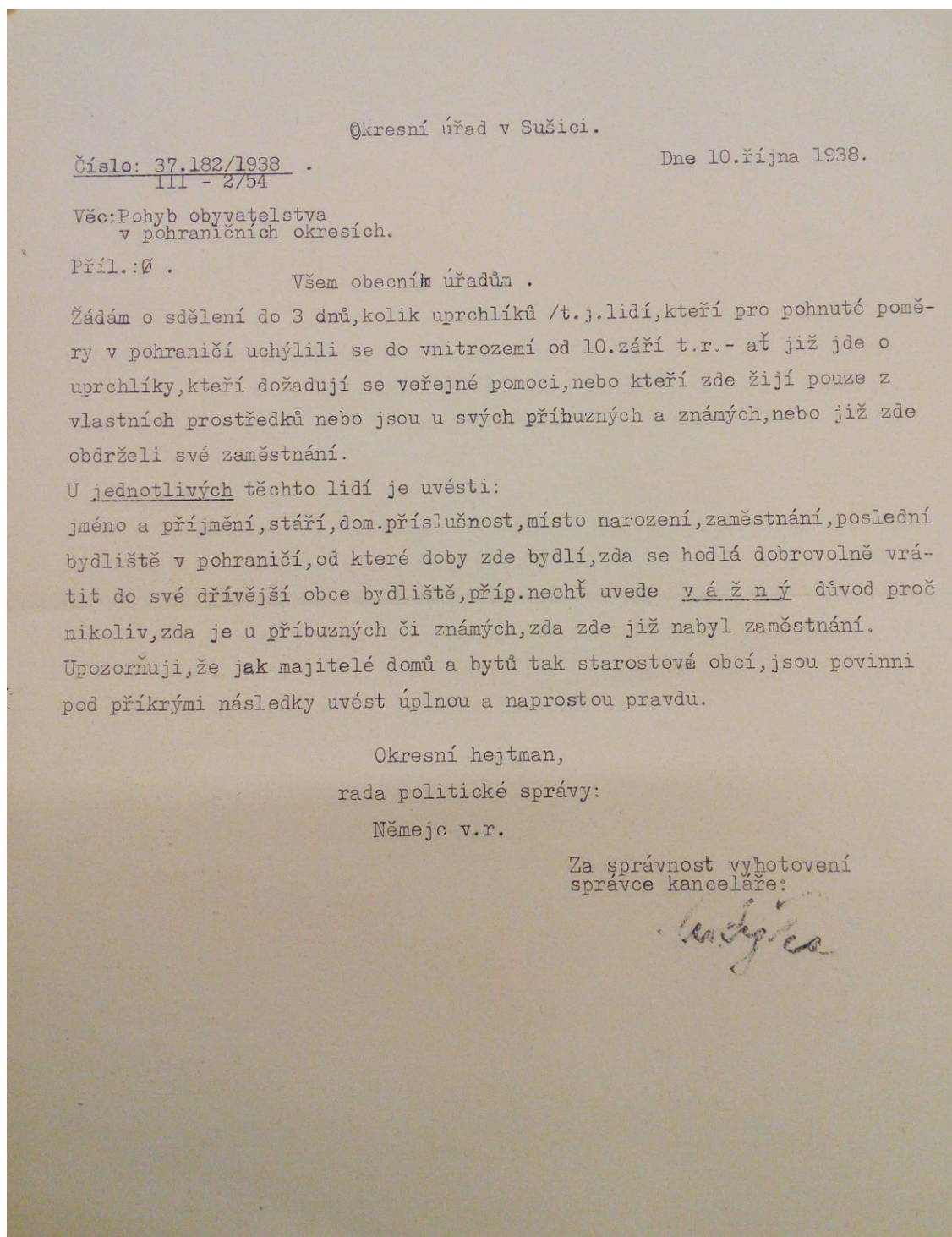
Velitel stanice:
 4 Prof. Rejzade

Okresní úřad v Sušici.
 Datum: 15. IX. 1938
 35485 - příl.

U. V. a. a. a.
 16. IX. 1938

¹⁵² Státní okresní archiv Klatovy. Fond Okresní úřad Sušice (prezidiální spisy), karton č. 134.

Příloha 10: Hlášení o pohybu obyvatelstva.¹⁵³

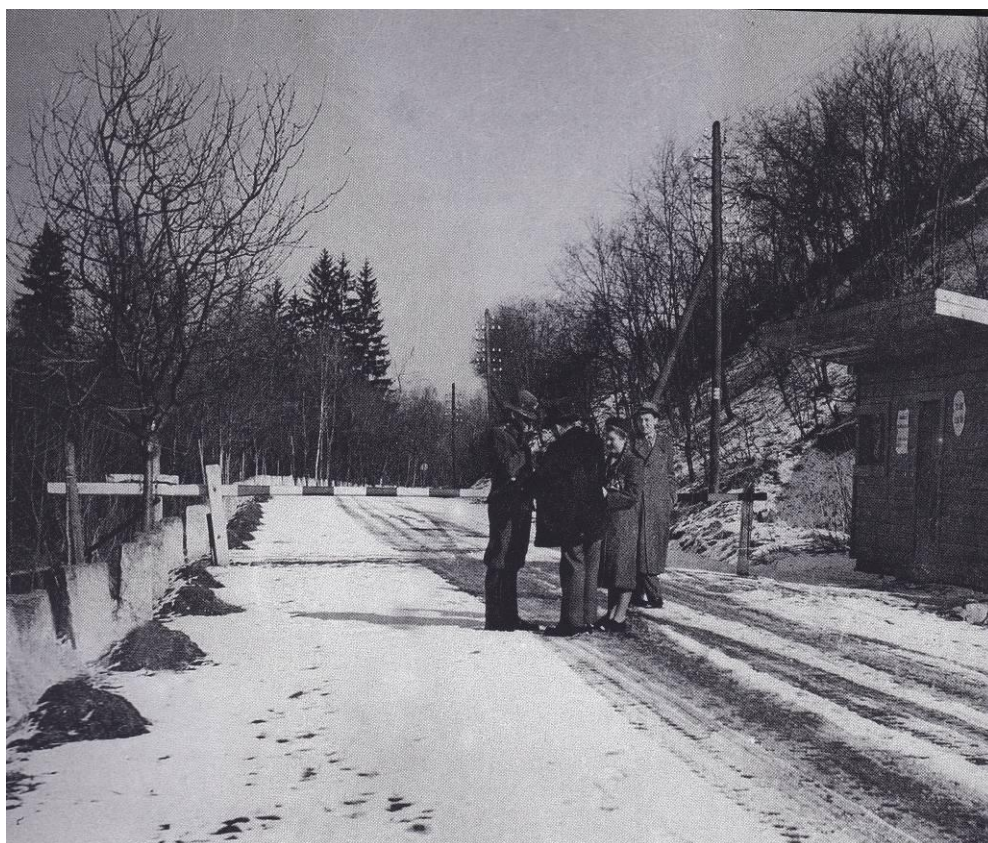

¹⁵³ Státní okresní archiv Klatovy. Fond Okresní úřad Sušice (prezidiální spisy), karton č. 1.

Příloha 11: Příjezd německých jednotek na Sušické náměstí.¹⁵⁴

Příloha 12: Hraniční přechod mezi ČSR a Velkoněmeckou říší po 30. září 1938.¹⁵⁵

¹⁵⁴ REBSTÖCK, Radovan. *Sušice 1938–1945: Okupace a osvobození*. s. 7.

¹⁵⁵ REBSTÖCK, Radovan. *Sušice 1938–1945: Okupace a osvobození*. s. 6.